Nº. 39. Donderdag 7 December 1905. 5de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

Prijs der advertentiën.

Per regel . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

Mededeelingen of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan Mevrouw N. VAN ZUYLEN-TROMP, **7a Heerengracht,** aan den Heer H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat,** beiden Den Haag of aan den Heer M. A. VAN HEEKEREN te **Zeist.**

Voor de **Administratie,** ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats,** wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat,** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***NIEUWE MOLSTRAAT 20,*** beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit TWEE Bladen.

Het hoofddoel der Vereeniging is:
Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.

Inhoud van dit nummer;

Mededeelingen.

I. HERINNERING:

Maandag 11 Dec., om **half drie, Toussaintkade 11a:**

Mededeelingen van zendeling **F. van Hasselt** over het zendingswerk op **Nieuw Guinea.**

Alle belangstellenden zijn welkom.

II. Van „Boeatan", Plaats 9.

Over het belangstellend bezoek, dat de permanente tentoonstelling op de dagen, aan het Sint-Nicolaasfeest voorafgaande, ten deel viel, mag „Boeatan" met recht tevreden zijn. Het was in Plaats 9 zoowel in de voor- als namiddaguren gezellig druk, en het meerendeel der personen, die eens een kijkje kwamen nemen, vonden onder de keurig geëtaleerde verzameling van allerlei huitvlijt- en kunstnijverheid-artikelen wel het een en ander, dat zij als bijzonder eigenaardig en tegelijk smaakvol geschenk voor familieleden of vrienden wenschten te koopen.

De aanwezige voorraad, die dus wel eenigszins gedund is, werd echter door nieuwe bezendingen aangevuld; zoo kwamen er onlangs weer koperwerken, mooie Salàpats uit de Padangsche Bovenlanden, Vorstenlandsche batiks, lederwerk en sieraden, die voor het aanstaande Kerstfeest zeker bijzonder in aanmerking komen. (**Zie ook achterstaande advertentie**).

Wat is beter: Beheer door den Staat of door Particulieren?

Bovenstaande vraag, die reeds zoo dikwijls tot de uiting van zeer uiteenloopende meeningen aanleiding heeft gegeven, kwam in den laatsten tijd weder meermalen in het openbaar te berde met betrekking tot Nederlandsch Oost-Indië en in 't bizonder met het oog op de exploitatie der Ombiliensteenkool- en de Banka-tin-mijnen. Zoo gaf in het debat, dat volgde op de voordracht onlangs door den heer Martijn in de Nederl. Afdeeling der N.-I. Maatschappij van Nijverheid en Landbouw gehouden, de heer P. J. van Houten te kennen: het met den inleider eens te zijn en het wenschelijk te vinden, dat staatsexploitatie langzamerhand plaats maakt voor exploitatie door particulieren. Hij voegde daaraan echter toe: hiermee niet te willen zeggen, dat, waar de Regeeringsambtenaren de eer hebben van een zaak ontdekt te hebben, die belooft winstgevend te zijn voor de schatkist, de staat niet zou mogen monopoliseeren ten bate van het geheel; wèl meende hij, dat het beter is om commercieele zaken met een goed contract over te geven aan het particulier initiatief en daarbij een ruim aandeel in de winst te bedingen voor den staat, aan wien behoorlijke contrôle moet worden gegeven.

De heer J. M. Pijnacker Hordijk sprak bij diezelfde gelegenheid: «Hoe groot voorstander ik ook ben van de particuliere industrie, en met de heeren van Houten en Martijn meen, dat zij een onmisbare factor is voor de welvaart en de ontwikkeling der koloniën, zoo ben ik het toch niet met hen eens, die meenen, dat daarin alleen heil moet worden gezocht.

«Ik kan mij denken tal van bedrijven, die in het belang der bevolking beter door den staat, dan door particulieren worden ondernomen; ik wil niet zeggen in technischen zin, maar hierdoor, dat, waar dergelijke industrieën worden gemonopoliseerd, daarvan in de toekomst groote voordeelen te verwachten zijn en dan is men, meen ik, verplicht om die voordeelen voor den staat te behouden, in het belang van de inlandsche bevolking, die geen aandeel kan nemen in de groot-industrie. Wanneer de Inlander daartoe kon worden opgeleid, wanneer hij de voordeelen kon hebben uit de particuliere industrie, dan zou ik er misschien anders over denken.

«Ik behoef slechts te wijzen op de Staatsspoorwegen op Java. Het beheer daarvan kan, geloof ik, best de vergelijking doorstaan met dat van particuliere ondernemingen.»

De heer Martijn antwoordde hierop:

«Het is onmogelijk, dat de staat behoorlijk bedrijven exploiteert. Hoe zou een ambtenaar met Rockefeller een contract kunnen afsluiten; wat zou daarvan terecht komen!»

Wij vragen: Zou ook hier de waarheid niet in het midden liggen? Kan niet het een zoowel als het andere goed zijn?

Een feit is 't, dat beide bovengenoemde staatsexploitatiën in N. I., zooals ze thans gedreven worden, véél te wenschen overlaten. Doch de schuld daarvan ligt o. i. niet zoozeer aan het systeem, dan wel aan de personen, die de leiding in handen hebben.

De heer van Kol sloeg den spijker op den kop, toen hij bij het begrootingsdebat in de Tweede Kamer betreffende Banka volhield, dat de leiding der mijnzaken moet berusten in handen van een technicus, zooals ook door het *Handelsblad* onlangs werd betoogd.

Ook beamen wij daarom volkomen hetgeen de heer van den Bergh, afgevaardigde voor Rotterdam, hieromtrent in de Staten Generaal opmerkte:

»De gouvernementsambtenaren bij ondernemingen dienen gerecruteerd uit mannen, betrokken bij den handel en de industrie, of een andere geest dient onder de ambtenaren gebracht.»

Dit laatste is natuurlijk niet anders te bereiken, dan door de opvoeding der aanstaande ambtenaren te regelen naar de eischen van den dienst, dien zij zullen te verrichten hebben, terwijl op persoonlijke neiging en aanleg der jongelui daarbij natuurlijk ook gelet dient te worden. Evengoed als de a.s. ambtenaren bij de rechterlijke macht en die voor de Oostersche talen b.v., speciale studiën hebben te maken, moeten ook zij, die voor mijn-exploitatie of eenige andere meer of minder commercieele staatsonderneming in aanmerking wenschen te komen, daarvoor speciaal in die richting worden opgeleid, en liefst eenigen tijd in de praktijk zich geoefend hebben, alvorens in een zelfstandigen werkkring van gouvernementswege te worden aangesteld, te meer waar van hunne kennis en geschiktheid niet in de eerste plaats hun eigen of hun patroons fortuin, zooals bij particuliere zaken het geval is, maar het welzijn van geheel den staat afhankelijk is. Een dusdanig onderlegd ambtenaar zal, evengoed als de beste koopman met de noodige vakkennis, in staat zijn met Rockefeller een voor den Staat voordeelig contract af te sluiten.

Zoolang er nog geen ambtenaren, in die richtingen opgeleid en ontwikkeld, ter beschikking zijn, zal de Staat zeker wijs doen met: òf den praktischen koopmansraad des heeren van den Bergh op te volgen, en zijne dienaren uit bij den handel en de industrie betrokkene personen te kiezen, òf te handelen in den geest des heeren P. J. van Houten, door het bedrijf over te dragen aan het particulier initiatief, onder beding van een ruim aandeel in de winst en voldoende contrôle-uitoefening. In tegenstelling met de heeren van Houten en Martijn meenen wij echter, dat juist de exploitatie door particulieren, die veelal grootendeels ten eigen bate geschiedt, langzamerhand, naarmate de menschheid zich meer in humanitairen zin ontwikkelt, zal plaats maken voor het beheer door den Staat, ten bate der geheele gemeenschap.

Dikwijls hoort men aanvoeren, dat het menschelijk egoïsme een der machtigste drijfveeren in de maatschappij is, maar daartegenover staat toch, dat in onzen tijd van sociale evolutie reeds meer en meer de behoefte, de roeping wordt gevoeld, om ook op dit gebied in het belang van het algemeen werkzaam te zijn.

Week-Overzicht.

Zoo zouden dan onze koloniën wederom voor een jaar ingespannen zijn. Jammer, dat de paardjes, die voor de koloniale reiswagens staan aan den voet der hoogte, waarvan we den top wenschen te bereiken, zoo kreupele biekjes zijn, vooral die, welke aan den buitenzorgschen koetsier zijn toevertrouwd. Doch, zoo lang er leven is, is er hoop. Nog heeft de Eerste Kamer het laatste woord niet gesproken, van welke nog de stoot kan uitgaan om de zaken wat krachtiger aan te pakken. Zoudt U denken? — Wij hopen, ergo wij gelooven

Het deed ons genoegen dat de minister, op aandrang der Kamer, den post van het hoofdgeld in Atjeh schrapte, die anders zeker door de Kamer zou zijn verworpen. Niet, dat we er zoo tegen zijn, om den Atjeher een billijk aandeel in de lasten te doen bijdragen van het bestuur van zijn land, maar het experiment leek ons nu wel wat vervroegd en te zeer in den geest van de politiek onzer koloniale collega's in Afrika, die al wat gezeten is door zware belastingen treffen en aldus een premie stellen op het voortbestaan van een staat van anarchie in de streken, waar ze niet of weinig te vertellen hebben. Groot-Atjeh met zijn uitstekend wegennet, zijn tram enzoovoorts zou anders zeker in aanmerking behooren te komen, voor eene belasting op den bewoner, maar — de politiek sprak hier, zooals door de Kamer o. i. terecht werd ingezien, haar veto uit.

Een woord van hulde zij hier gebracht aan den officier, Kamerlid, Duymaer van Twist, die voor de wettelijke regeling van de positie zijner indische collega's in de bres sprong en 'n woord van hulde ook aan de Kamer, die zich ten aanzien van de tijdelijke suiker- en tabaksbelastingen niet van de wijs liet brengen.

Tijdelijk zijn die belastingen, daar ze zullen komen te vervallen bij invoering der progressieve inkomstenbelasting, welke mogelijk reeds in 1906 aan de goedkeuring der Staten-Generaal zal worden onderworpen of anders in 1907. In het laatste geval moeten ook de petroleumrijkaards er aan gelooven, om zoolang ze niet op 'n andere manier 'n billijk aandeel in de lasten van het bestuur van het land bijdragen, waaruit ze hunne winsten trekken, gespeend te worden door 'n petroleumbelasting. Nederlandsche Maagd, zet u schrap! — Zoo dadelijk beginnen ze weêr. Laat ze maar 'n beetje lawaai maken. Als ze eenmaal gespeend zijn zullen ze heusch nog heel tevreden wezen.

De surinaamsche begrooting gaf den heer van Doorn het idee aan de hand, om het zoo in te richten, dat het moederlandsch subsidie alleen werd gebruikt voor de economische ontwikkeling der kolonie. Het idee is zoo kwaad niet, want 't is werkelijk noodig, dat te *Paramaribo* het snoeimes wordt ter hand genomen, om op de eigenlijke bestuursuitgaven te bezuinigen, tenzij het moederland daar een débouché wenscht te behouden, voor zijn jongelingschap of anderen, die op 'n baantje vlassen. Maar daarvoor houden we er toch geen kolonie op na. Een poging om de proef-exploitatie in het Mindrinetische niet te laten doorgaan faalde; het daartoe ingediende amendement werd wijselijk met groote meerderheid verworpen.

Omtrent *Curaçao* wees het Kamerlid Marchant op de hoogere bestuursuitgaven van de kleinere eilanden. Die opmerking was o. i. zeer ad rem en verdient dan ook ernstig door den minister te worden overwogen, gelijk deze beloofde te doen.

Het tractaat met Portugal betreffende de grensregeling op Timor werd ook door de Tweede Kamer goedgekeurd. We begrijpen den heer van Kol niet, waar deze zijn plan om een deel onzer koloniën te verkoopen en daardoor millioenen menschen te verschacheren aan anderen, die heusch niet beter zijn dan wij, kon vergelijken met een grensregeling tusschen ons en Portugeesch Timor. Het kan den heer van Kol toch niet onbekend zijn, dat de heer Fokkens, oud-resident van Timor, nog kort geleden de toestanden in de *kleine* portugeesche *kolonie* prees tegenover die, welke werden aangetroffen in dat vergeten achterhoekje onzer *groote kolonie* in Azië, zoodat, waar wij nu bezig zijn die toestanden daar te verbeteren, we toch zeker met 'n gerust geweten de menschen, die door de grensregeling onder portugeesch bewind komen te staan, aan de hoede der nieuwe meesters kunnen toevertrouwen. Het is zeker geen inconsequentie, door den heer van Kol bij aanneming van het voorstel vooropgesteld tot deze regeling mede te werken, maar de absurde kolonie-vendutie af te keuren.

Den 2den dezer leidde Mr. I. A. Nederburgh in het Indisch Genootschap alhier het onderwerp der rechtshervorming in Nederlandsch-Indië in. Wij hopen later wanneer de belangrijke voordracht en daarop gevolgde discussiën in hun geheel in druk zullen zijn verschenen er nog op terug te komen. Zonder thans verder er op in te gaan, wijl ons dat hier te ver zou voeren, meenen wij op eene uiting van den geachten spreker te moeten terugkomen, waar deze zeide:

„Het schijnt wel, dat mijn zienswijze gedoemd is om geoordeeld te worden zonder dat men haar goed kent. (Na een ander voorbeeld hiervan:)

In het *Koloniaal Weekblad* van „Oost en West" geeft de schrijver van het Week-Overzicht, die den lezer bij voorbaat tegen mijn beschouwingen tracht in te nemen, blijk van nog grooter onbekendheid met het stelsel, dat hij veroordeelt. Vooreerst spreekt hij van een „strijd tusschen idealisme en praktijk", alsof ik niet juist door de eischen der praktijk, die zich voortdurend stoot aan de bestaande rechtsverscheidenheid en onzekerheid, tot mijn tegenwoordige opvatting was gebracht! — In de tweede plaats spreekt hij afkeurend over „uitbreiding der rechterlijke macht in Indië." Ik kan deze zonderlinge vergissing niet anders verklaren dan hieruit, dat hij het aandringen onlangs in de Staten-Generaal op verbetering van het rechtswezen ter Westkust van Sumatra met mij in verband brengt. Het daarover handelende stuk in het *Tijdschrift van Strafrecht*, waarop bij dien aandrang een beroep werd gedaan, is echter niet van mij en staat in geenerlei verband met het hier door mij verdedigde stelsel.

In de derde plaats spreekt de wekelijksche-overzichter van (door mij verlangde) verbeteringen, „die alle op betaling van zooveel meer uitloopen", waardoor weer minder zou overblijven voor de „economische ontwikkeling der kolonie." Ook al weer een bewijs, dat hij over mijn stelsel oordeelt zonder het te kennen. Ik heb niets gevraagd, dat tot meer uitgaven moet leiden; integendeel ik heb steeds aangedrongen op vereenvoudigingen, die geld besparen moeten zoowel voor 's Landskas als voor de justitiabelen.

Het eenige, dat geld zou kosten — hoewel geen schatten — is: het voorbereiden en gereedmaken der voorgestelde regelingen; maar die kosten worden tòch al gemaakt.

Of men in mijn richting of in een andere wetgeeft, zonder personeel, dat geld kost, komt men er niet. Of zou men die wetgevende machine willen „stop zetten" en de werklui afdanken? *)

Wij ontkennen niet en ontkenden al evenmin dat de practijk van het recht de wenschelijkheid eener hervorming moge hebben aangetoond, de beantwoording der vraag, in welke richting bij die hervorming moet worden aangestuurd aan anderen, meer bevoegden, zooals spreker en zijne deskundige mede- en tegenstanders op dat speciale gebied overlatend, doch meenen dat de practijk der dubbeltjes eischt *voorzichtig* te zijn met het betreden van het gebied der hervormingen, hoe schoon en lofwaardig die ook in theorie mogen klinken. De spreker vergiste zich echter, waar hij meende, dat het in onze bedoeling lag stemming te maken tegen *zijn* stelsel. — Maar, wanneer de heele wagen in de modder zit, zet men er geen nieuw rad aan, tenzij dit zoo voos is, dat het heele stelletje dreigt te kantelen. Laten we eerst den wagen op het droge zien te krijgen en 'm dan zoo mooi opknappen, dat het 'n lust is om er naar te kijken. Dat was onze bedoeling.

Zooals gezegd, later hopen wij op een en ander nog terug te komen.

Den 30en November ll. hield dr. H. Blink voor het departement 's Gravenhage der Maatschappij van Nijverheid alhier eene zeer boeiende voordracht over de economische ontwikkeling van Nederlandsch-Indië.

Wij hopen, dat de hartelijke opwekking van spreker aan het einde zijner belangrijke rede, om te komen tot een betere kennis van Indië, niet vergeefs zal zijn geweest.

De vraag, wat er op Java gedaan moet worden, om verbetering te brengen, werd door spr. uitvoerig beantwoord. Een verbeterde opvoeding, om zich aan te passen aan de veranderde toestanden, wenschte spr. voor den Javaan, en als middel daartoe: onderwijs, dat hem zal bekwamen als landbouwer, maar vooral hem zal opleiden tot industrieel. Dat op Java industrieën — inzonderheid de textielindustrie — zouden kunnen bloeien, werd door spr. met nadruk betoogd.

Tegen een onpractisch optreden, dat schatten zou kunnen verslinden, waarschuwde spr. nadrukkelijk.

Uit de Pers. Staatsexploitatie Djatibosschen *Alg. Hbl.* 29 Nov. ll. Indische expeditiën. Gowa-Redjang. Barisan op Madoera. De vloek van Indië, *id.* van 28 Nov. ll Residentie Djambi *id.* van 27 Nov. ll. Schijnbezuiniging *Telegraaf*. Javanen naar Indo-China. *Alg. Hbl.* van 28 Nov. ll. Militaire uitgaven in Indië *Nieuwe Cour.* van 30 Nov. ll. Triangulatie in Indië. Ingenieur. Particuliere landerijen in West-Java. *Vaderland.*

Het *Alg. Hbl.* is wêer eens uit z'n slof geschoten, en heeft tal van onderwerpen onder handen genomen. Het blad is vóór staatsexploitatie van de djatibosschen, dus vóór het stelsel der houtvesterijen, maar wil de commercieele leiding daarbij tot haar recht zien komen. Voor het gevaar van teveel expeditiën in Indië vreest het blad niet. Het voorbeeld van Badoeng, dat we nu met rust laten al 'n jaar lang, had 't blad echter niet moeten aanhalen om onze uiterste lankmoedigheid te willen bewijzen. „*Wie te veel wil bewijzen, bewijst niets*", had het moeten bedenken. Want we gelooven niet dat wanneer Boni niet tusschen beide ware gekomen, de zaken op Bali zoo op haar beloop zouden zijn gelaten. Het blad bestrijdt verder de onhoudbare stelling van de loyaliteit van Gowa's vorst, wijst het Kamerlid van Limburg Styrum terecht wegens diens uitlating, als zou de heer Pruis van der Hoeven in 1859 alleen maar met vriendelijke woordjes de Redjangers tot onderwerping hebben gebracht. De afgevaardigde vergat, dat de heer P. v. d. H. naar de Redjangers gezonden werd door den expeditie-commandant Cobet, gereed om de actie te beginnen, wanneer ze zich niet wilden onderwerpen. Dan keurt het blad de afschaffing der barisan op Madoera, waarvan sprake was in de indische bladen, uit politiek oogpunt af, en noemt het 't kassianstelsel, den vloek van Indië — het opium heeft dus afgedaan. Voorts ziet het blad in de regeling, waarbij Djambi tot een residentie wordt gemaakt, onder rechtstreeksch bestuur, de eenig mogelijke oplossing, nu de leden van het djambisch vorstengeslacht er allen den brui aan geven, om met ons bestuur samen te werken. De parijsche correspondent, van het blad maakt melding van het plan van den gouverneur-generaal Beau van Indo-China, om op de terugreis van verlof naar die kolonie Java aan te doen en toestemming te vragen voor de aanwerving van javaansche werklieden voor Indo China. Genoemde correspondent waarschuwt op gezag van den heer Challeye tegen de toestanden in die fransche kolonie, waaraan onze Javanen niet zouden mogen worden gewaagd. Men zal in Indië met het voorbeeld van Nieuw-Caledonië voor oogen, wel zoo verstandig zijn om de eventueele toestemming niet te verleenen zonder de noodige waarborgen. Overigens is de heer Challeye nu niet de man, om op zijn oordeel als geheel onpartijdig af te gaan.

In de *Telegraaf* komt Mr. Brooshooft na een serie artikelen over schijnbezuiniging in Indië tot de slotsom, dat voor de buitenbezittingen een meedoogenlooze fiscale politiek wordt ingezet. Men moet, dunkt ons, de streken, die het betreft, door en door kennen, alvorens ten deze een oordeel uit te kunnen spreken, en daarom achten wij het beter dit onzerzijds niet te doen, alleen de waarschuwing uitsprekend, niet te veel te *vergen*, maar wel veel te *geven*.

De militaire uitgaven in Indië acht de *Nieuwe Cour.* wel hoog, maar noodzakelijk uit een politiek oogpunt.

*) „Ik kan me die vrees voor elke uitbreiding van kosten voor het rechtswezen niet verklaren bij iemand, die in hetzelfde week-overzicht opkomt tegen zoodanige inkrimping der militaire uitgaven, dat het voor de ontwikkeling der kolonie noodzakelijke kapitaal, „*dat bescherming noodig heeft*," het onveilige oord zou verlaten. Verliest hij dan niet uit het oog, dat niet alleen het kapitaal, maar ook de ekonomische ontwikkeling van een land nog een andere bescherming noodig hebben dan die van de bajonetten? — De groote Napoleon, dien men wel niet voor een anti-militairist zal uitmaken, wist dat beter. Onder hem is in Frankrijk, waar (als in gansch Europa) kort te voren nog rechtsverscheidenheid heerschte, de eenheid van recht bevestigd; waaraan een onlangs gevierd eeuwfeesst nog herinnerde. Het zou den veldheer-staatsman van thans niet tot oneer strekken, wanneer hij in Indië ook in dit opzicht het groote voorbeeld nabij kwam. Ook een militair als Daendels vond in moeilijke politieke omstandigheden nog tijd in die richting te hervormen."

Met de politieke noodzakelijkheid rekening te houden, acht het blad verstandiger, dan zich door de fiscale noodzakelijkheid te laten beinvloeden. Op den duur zal de fiscus daar nog het best bij varen.

In de ingezonden rubriek geeft het *Vaderland* het woord aan 'n leuken grappenmaker, den heer Kievits, die behalve over particuliere landerijen nog over het bestuur eenige kwinkslagen ten beste geeft. Er wou ons iemand vertellen, dat alles heusch ernstig bedoeld was. Maar . . . kom! Hij leze de conclusiën in het middagblad van den 1en dezer, en worde wijzer.

In de jongste *Ingenieur* komt de mededeeling voor, dat een ingenieur, ingevolge de nieuwe organisatie der triangulatie in Indië, bij dien dienst kan worden geplaatst.

Het jongste telegram uit Batavia aan het *Hbl.* wijst er op, dat men eindelijk er toe zal overgaan de toestanden op **Banka** te verbeteren. Als resident zal benoemd worden de assistent-resident Coenen, terwijl de wd. directeur van O. E. en N., de heer mr. J. G. Pott, tevens hoofdambtenaar voor mijnwetgeving, met den heer Coenen en den kapitein Colijn naar Banka gaat.

Oost-Indische Berichten.

De laatst ontvangen *Deli Ct.* schrijft een hoofdartikel onder den titel »**Absenteïsme en de Indische kruidenierspolitiek**«, naar aanleiding van de volgende zinsnede uit de „Indische Troonrede«, uitgesproken op den 31en Augustus jl.:

„. . . . dan zal het niet langer noodig zijn om buitengewone uitgaven te dekken door gewone middelen en tevens mogelijk wezen om met een vast doel voor oogen, energiek voort te schrijden op den reeds door de vorige regeering ingeslagen weg, die Indië kan opheffen tot het gewenschte peil van ontwikkeling en welvaart.

En juist bijzonder moeilijk is het bereiken van dit diseratum, *omdat deze kolonie door het geregeld wegvloeien van de kapitalen naar buiten, financieel in bijzonder ongunstige omstandigheden verkeert*«.

Het blad noemt de tegenwoordige koloniale politiek klein en benepen, zoekt tevergeefs naar breed inzicht en ruime voorzorg. Terwijl aan den éénen kant geklaagd wordt over absentheïsme, dat de kolonie aftapt, het kapitaal, in koloniale ondernemingen verdiend, doet wegvloeien, doet men aan den anderen kant niets om dien stroom te stuiten, om een vaste bevolking te scheppen, die niet in Indië *logeert* maar er een *duurzaam verblijf vestigt*.

Misschien ware kapitaal-absentheïsme te bestrijden, zegt het blad door aan Indië gevestigde maatschappijen voordeelen te geven boven die, welke, werkende in de kolonie, hun zetel in Europa hebben.

Met meer vrucht echter zou het gouvernement het wegvloeien van den Indischen rijkdom kunnen bestrijden door een breedere politiek jegens de Chineezen en een zeer gewijzigde ten opzichte van de Indo-Europeesche bevolking.

Wij laten verder het woord aan den schrijver:

»De Chineezen klagen, en terecht, over achteruitzetting. Men beperkt hen in hunne rechten, belet hen handel te drijven in het binnenland, stelt hen achter bij Europeanen en Japanners, laat hen zelfs verstoken van goed onderwijs. De ouderwetsche vrees om het Nederlandsch in de Nederlandsche Kolonie als algemeene taal in te voeren, doet de Chineezen zich wenden tot onze Engelsche overburen, die minder bekrompen zijn. In plaats van onze taal, leeren nu de jonge hier-geboren Chineezen Engelsch. Waar zullen zij nu, van school gekomen, hun fortuin zoeken? In de Engelsche kolonies. Waar zullen zij hun ondernemingsgeest en het kapitaal dat zij van hun vader erven aanwenden? Bij voorkeur niet in Nederlandsch-Indië.

Getuigt het wel — vroeg eenigen tijd geleden een inzender in de *Locomotief* — van een helderzienden blik om tegen de Chineezen uitsluitende maatregelen in het leven te willen roepen, instede langzamerhand aan de door hen gekoesterde wenschen te gemoet te komen? Waarom een Chinees weigeren zich in Europeesche kleederdracht te vertoonen, zich als Europeaan te mogen naturaliseeren, indien hij zulks verlangt, terwijl de eerste de beste Japanner die hier voet aan wal wenscht te zetten als een met Europeanen gelijkgestelde wordt ontvangen?

»Hebben wij« gaat de schrijver voort, op het gebied »der gelijkstelling met Europeanen van het gele ras de eerste schrede gezet, zij het dan ook ter wille van het met Engeland mede willen doen zoo maken wij ons belachelijk door op één been te blijven hinken, uit vrees een, voor onzen tijd verouderd, Staatsblad te zullen vertrappen, en wij worden bovendien door onze kortzichtigheid deerlijk misleid door den weg Singapore-Hongkong-Formosa vice versa bewandelende Chineezen«.

»Dat »vice versa« hebben we te vermijden. Evenals de Europeanen met verdiend fortuin naar Patria terugkeeren om het daar te verteren, keert de Chinees terug naar zijn land, waar hij 't beter heeft dan hier. De Chinees, evenals de Europeaan, *logeert* in Indië. En dat is niet noodig. En zeker niet noodig voor zijn in Indië geboren kinderen.

»Een moeilijker vraagstuk is dat van den Indo-Europeaan. Men heeft dezen, door hem met zijn vader gelijk te stellen in vele gevallen een slechten dienst bewezen. Een Europeaan in Indië is iemand van stand en ontwikkeling iemand die den toon aangeeft. Het is geen betoon van minachting te zeggen, dat de Indo-Europeaan daarin over 't algemeen tekort schiet. Zijn aanleg is matig, hij voedt zich met vleesch en visch. Het besef, dat bij stand en rang heeft op te houden, maakt van den Indo een meneertje, dat liever z'n nagels afkluift op een Gouvernementskantoor dan handenarbeid verricht. De Indo's waren het aangewezen materiaal voor den landbouw en de kleinindustrie. Maar zij schamen zich timmerman, smid, bankwerker, boer te worden; trekken een mooie jas aan, zetten een hoedje op en voelen zich »meneer«.

»Den Indo uit de Europeesche maatschappij in de kampong te stooten, zou een misschien heilzame, maar op dit oogenblik zeker niet gewenschte — ook niet meer mogelijke — maatregel zijn. De gelijkstelling van den Indo met Chineezen en Inlanders moet op andere wijze geschieden: door òpheffing van de Chineezen en Inlanders. Wanneer niet langer de scherpe begrenzing van Europeesche en Inlandsche Maatschappij wordt behouden, wanneer in werkelijkheid aan de opheffing van den Inlander wordt gewerkt, dan nadert men meteen de oplossing van het Indo-vraagstuk. Deze Indische burger zal zich dan gemakkelijker naar aard en aanleg kunnen schikken daar waar hij het best thuis behoort. Hij zal niet langer een gedeclasseerde zijn.

»Uit deze groepen voornamelijk van Chineezen en Indo's zal zich hebben te vormen een vaste bevolking van Indië. De hier geboren volbloed Europeanen voegen zich daarbij, later ook de besten uit de Inlandsche samenleving. De uit conservatisme en sleur volgehouden kortzichtige achteruitstelling van Chineezen en Inlanders staat meer de ontwikkeling van Indië in den weg dan eenige andere factor. Met eeuwig voogdje-spelen vormt men geen zelfstandige menschen."

Het blad eindigt dan ook zijn opstel met den raad het absentëisme te bestrijden, door een breede politiek, die *bien-aise* geeft aan die groepen der bevolking, welke, door afkomst, aanleg en belang, zijn aangewezen een *vaste*, *nyvere* burgerij te vormen.

Wij vragen: denkt de schrijver daarbij ook aan het *bien-aise* van het grootste deel der vaste bevolking, de Inlanders?

Katoen in Ned.-Indië. In het groote belang der zaak vestigt de heer Eekhout in de *Javabode* de aandacht op hetgeen kort geleden uit Demak aan de *Sem. Ct.* werd geschreven, luidende: »De bevolking is zéér tevreden met de resultaten van haar laatsten katoenoogst. De katoen — zoo zeide een desamannetje — brengt ons nog meer op dan de rijst. Ja, wij kleine luiden mogen onzen kantjeng Raden Adipati wel dankbaar zijn, dat hij dien aanplant aanmoedigde«.

Wel teekenend is dit zeer zeker uit den mond van een orang-tani en volkomen bevestigend de woorden, die de regent een drietal jaren geleden tegen den heer Eekhout sprak: »Wat heb ik er aan, dat de rijst goedkoop is, als de menschen toch geen geld hebben, om ze te koopen. Liever heb ik, dat de rijst wat duur is, mits ieder mijner onderhoorigen er een picol van in huis kan hebben? Ware het meerendeel der regenten op Java, maar als die van Demak! »Hoe jammer«, zoo vervolgt de *Sem. Ct.* — geheel in onzen geest, welken wij reeds meermalen ook met betrekking tot de rameh-cultuur kenbaar maakten — dat al die katoen naar 't buitenland — via Semarang naar China en Japan gaat; juist in de industrie zit de groote winst der katoen en die moeten wij hier missen. En nu kan Kromo voor veel geld de chitsjes, benoodigd voor zijn baadje, koopen, afkomstig van de katoen, door hem geteeld en waarvan de waarde verveelvoudigd is door den arbeid van buitenlanders!"

Het blad besluit dan met de vraag: waarom de zoo volijverige regent van Demak aan de regeering niet het voorstel doet, om uit Europa eenige volgens de eischen der laatste uitvindingen goed ingerichte handweefgetouwen te ontbieden, daar men, met 't oog op de goedkoope dagloonen op Java, in Indië, zeer goed zou kunnen concurreeren met de Europeesche katoenfabrieken. In Demak bereikt men een maximum productie van 15 picols katoen met pit per bouw; een productie, welke wel is waar sporadisch is, maar zij *kan* toch algemeen bereikt worden.

Deze katoen met pit vindt opkoopers tegen f 6 per picol, waardoor, een gemiddelde opbrengst van f 50 per bouw aannemende, de afd. Demak dit jaar circa f 550.000 contant geld onder hare bevolking ziet komen, alléén voortspruitende uit de katoencultuur en op een oogenblik, dat de bevolking in andere jaren, toen er nog niet aan katoen werd gedacht, dikwijls honger leed.

Al wordt directe regeeringsteun thans ontraden, toch verdient de katoencultuur zeer zeker van regeeringswege aanmoediging en al ligt op 't oogenblik de vestiging van gouvernements-katoen-ondernemingen nog in 't geheel niet in 't plan der regeering, daar is de verwachting alleszins gewettigd, dat onze regeering ook een stap verder zal gaan en, al zij 't ook zonder te komen tot officieelen regeeringssteun, metterdaad hare belangstelling zal toonen, om door medewerking te geraken tot centrale katoenondernemingen, onder wetenschappelijke en technische contrôle van het dep. van landbouw.

Concurrentie van Javarijst tegen Japansche rijst op de Australische markt.

Aan de *Sem. Ct.* ontleenen wij de mededeeling, dat de verwachtingen van den Japanschen rijstoogst, die in den herfst zal worden binnengehaald, verre van gunstig zijn. Het buitengewoon natte weder en de lage temperatuur gedurende de maand Augustus jl. hebben veel schade aan het gewas berokkend.

Het blad neemt daarna uit de *Van Oordts-berichten* eenige gegevens over, waaruit de gevolgtrekking voor de hand ligt, dat de Javarijst een gunstige kans heeft, om op de Australische markt tegen het Japansche product te concurreeren.

De vroeger zoo belangrijke Japansche rijstexport naar dat werelddeel was, grootendeels tengevolge van den oorlog, in de eerste 7 maanden van 't jaar 1904 reeds geslonken tot slechts 152,000 picols, ter waarde van 952,000 Yen, en gedurende 't zelfde tijdvak van 1905 is die uitvoer reeds gedaald tot 77,800 picols, ter waarde van 444,000 Yen, en dus van weinig belang meer. Ook nam in laatstgenoemde periode de uitvoer van rijst uit Japan naar Korea, Hawaii, Frankrijk en de Vereenigde Staten sterk af en hield zelfs geheel op voor zooveel Nederland betreft.

Uit Kediri wordt aan de *N. Soer. Ct.* geschreven, dat de **cassavehandel** zich in die streken zoo enorm uitbreidt. De passars van Paree en Plosso geven dagelijks aanzienlijke hoeveelheden cassave te zien, die meerendeels naar Soerabaja gezonden worden, maar ook naar L·mongan en Modjokerto.

Uit de afd. Trenggalek komt veel cassave, doch 't meest uit het district Ngadiloewoeh, waar de gronden zeer geschikt moeten zijn voor die cultuur.

In het nieuw onderworpen Batakgebied zal dus de eerste Europeesche onderneming worden geexploiteerd. Wij lezen nl. in de *Sum. Post*, dat er te Medan een syndicaat zal gevormd worden, groot f 100.000, ten doel hebbende het **landcontract Tindjowan,** met een nominale oppervlakte van 3000 hectaren, gelegen in 't landschap Tanah Djawa, afd. Asahan, in exploitatie te brengen door het planten van tabak.

Dadapan. De werkstaking op deze onderneming is gelukkig van zeer korten duur geweest. De klachten der stakers werden ongegrond bevonden en, na een hartig woordje van den regent van Sleman, hebben zij kalm het werk hervat.

Bij G. B. van 25 Oct. jl. is een **uitbreiding van de politie** ten behoeve van de cultuur in een gedeelte der Oostkust van Sumatra met 15 sergeanten, 42 korporaals en 181 gewapende politiedienaren toegestaan. Bij besluit van denzelfden datum is aan kapitein Colijn opgedragen een dienstreis te ondernemen naar de Westkust van Sumatra, Riouw, Palembang, Djambi en Benkoelen.

Rioleering van Semarang. Een bedrag van 80 mille is toegestaan voor het maken der z.g. Kandoesari-leiding. Dit wordt een open waterleiding van Karang-Assen over Randoesari naar Karang Toeri, om meer stroomend water naar Karang Toeri te brengen. Het water wordt over het residentie-erf en met een aquaduct over de Semarang-rivier geleid. Tevens wil men de poelen ten zuiden van Randoesari dempen, die daar geleidelijk zijn ontstaan, door het uithalen van veel aarde door de dakpannenmakers; stagneerend regenwater heeft de uitgravingen in poelen veranderd.

Goud in Atjeh en Djambi. Zooals bekend is, is het door het mijnwezen in **Atjeh** ingesteld onderzoek naar goud niet met succes bekroond. In de streek langs de Wojla werden wel oude mijnwerken gevonden, doch goud in loonende hoeveelheden werd niet aangetroffen.

In 't verslag van 't mijnwezen over het 1e kwartaal van 1905 komt eene uitvoerige beschrijving voor van zulke oude mijngaanderijen in de Wojla-streek.

Het *Soer. Nbl.* waaraan wij deze berichten ontleenen, verneemt, dat deze werken moeten aangelegd zijn door lieden, die op 't gebied van mijnbouw reeds op een vrij hooge trap stonden. Voor een moderne exploitatie hebben de afzettingen daar geen waarde, evenmin als het winnen van goud uit de rivier zelf mogelijk is, daar de technische bezwaren, die hiermede gepaard gaan, te groot zouden zijn. In verband hiermede werd in hoofdzaak de aandacht gewijd aan het opsporen van de oorspronkelijke afzettingen in het vaste gesteente en moest daarvoor langs steile bergranden met groote moeite een pad worden gekapt op de linker Wojla-rivier. Het blad verneemt, dat de onderzoekingen in deze richting *met den meesten spoed* zullen worden voortgezet.

Ook in **Djambi** is goud aangetroffen; hier werd een gedeelte van het stroomgebied der Tantan onderzocht. Slechts op enkele plaatsen werd het edel metaal in ontginbare hoeveelheid aangetroffen; over 't geheel waren de goede velden reeds door de Korintjiërs ontgonnen. Intusschen werden in de Mesoemaivallei en in de Salakvallei vrij gunstige resultaten verkregen, zoodat het onderzoek werd voortgezet.

Een financieele goocheltoer noemt het *Bat. Nbl.* de financieele hervorming, met betrekking tot de verhooging der patentbelasting in de eerste plaats en de toepasselijk verklaring dier heffing op ambtenaren en officieren in de tweede plaats.

Na eenige becijfering komt het blad tot de gevolgtrekking, dat de nieuwe regeling feitelijk hierop neerkomt, dat de regeering een voordeel heeft weten te vinden van f 874.000, waarin de landsdienaren deelnemen voor f 136000 of nog geen 20 pct., welke bijdrage omgeslagen over 't geheel van 40 millioen, een belasting beteekent van 0,34 pct.

Als voorbeelden haalt het blad aan: Een ambtenaar, die f 3600 per jaar verdient, betaalt daarvan aan patentbelasting $2\frac{1}{2}$ pct. of f 90. Hij wordt evenwel ontheven van 2 pct. storting aan 't weduwen- en weezenfonds en betaalt dus feitelijk f 18. De particulier blijft f 90 betalen, zonder dat hij er iets voor in de plaats krijgt.

Een ambtenaar van f 7200 inkomen betaalt 3 pct. min 2 pct., blijft 1 pct. of f 72. De particulier f 216.

Een ambtenaar van f 12000 inkomen betaalt 3,4 pct. min 2 pct. of 1,4 pct. d. i. f 168. De particulier f 216. enz. enz.

Commentaren overbodig!

In het *Sumatraasch Nieuwsblad* (het bekende dagblad, waarvan de uitgever-drukker tevens directeur, *Dja Endar Moeda*, een Battak is) van 8 November j.l. lezen wij het volgende: Dinsdag, 31 October j.l. des namiddags, beklommen de heeren T. Kramer en Oosters, onderwijzers aan de Keekschool voor Inlandsche Onderwijzers, den **Merapi**. Den 1n dezer, te half 8 ure, juist toen de heeren boven waren, 20 Meter van den krater af, had eene **uitbarsting** plaats, die heel Fort de Kock deed trillen.

De heeren met bedienden en gidsen vluchtten zoo hard zij konden bergafwaarts.

Toen de steenenregen erger begon te worden, wierp de heer Ooster zich op den grond, zijn hoofd met de handen bedekkend. De heer Kramer kon iets verder loopen, doch moest ook dra beschutting zoeken achter een grooten steen.

De heer Oosters werd als 't ware overstelpt door neervallende kleine steenen, die zoo gloeiend zijn, dat zijn haar begon te zengen. De heer Kramer kreeg een steen tegen zijn rechter-kaak, die een gapende wond ter plaatse veroorzaakte; een bediende werd zwaar verwond aan arm en been; den gids werd een hand verbrijzeld.

Het was een verschrikkelijke terugtocht.

Halfweg den berg af kreeg men gelukkig hulp van de bevolking, en marcheerde men tot Soengei Poear, alwaar te half 5 dr. Jacobs, door Oosters gewaarschuwd, hen tegemoet is gekomen.

Dadelijk werden de ernstige wonden behandeld en het eerste verband werd gelegd. De heer Kramer leed erg aan bloedverlies zoodat hij heel zwak was.

Van Soengei Poear werd de terugreis gemaakt, eerst in een wagen van het larashoofd, getrokken door koelies, daar de toestand van den patient hard rijden niet gedoogde. Daara ging het vervoer per pedati onder de zorgen van dr. Jacobs, zoodat eerst laat in den avond de treurige stoet het hospitaal te Fort de Kock bereikte.

De controleur van Oud Agam, ging, toen hij het bericht ontving de ongelukkige reizigers te gemoet.

De toestand van den heer Kramer is bevredigend.

De algemeene deelneming te Fort de Kock is groot.

Naar ons wordt verteld, moet de uitbarsting ontzettend zijn geweest.

De *Sem. Cour.* deelt omtrent de **koeliewerving** het volgende mede:

Onder de 118 Deli-contractanten, die morgen of overmorgen per stoomschip Swaerdecroon naar Deli moeten vertrekken, werden door de politie 6 lieden aangetroffen, die op onrechtmatige wijze door de handlangers van den koeliewerver waren aangeworven. Een van de 6 werd al 8 dagen door zijn broeder vermist, die hem na lang zoeken onder de Deli-contractanten aantrof. Een ander, een vrouw, werd te Solo overgehaald om dienst te nemen bij een familie. Toen zij hier aankwam, werd zij tegen haar wil als contractante ingelijfd, waartegen zij protesteerde. Zij wist later uit het depôt te ontsnappen en de hulp der politie in te roepen. Een meisje overkwam hetzelfde. Ook zij zou baboe worden, doch kwam bij de Deli-gangers terecht.

Toen de politie gisteren in een der depôts voor Deli gangers alhier een onderzoek instelde naar het ontvoerde 14-jarig meisje van Magelang, trof zij o.a. onder de aanwezige contractanten een paar vrouwen aan, die volgens haar zeggen, naar Batavia moesten, om daar dienst te nemen als baboe, althans dat was haar door den werver voorgespiegeld. Vreemd is het evenwel, dat zij bij de contractanten voor Deli terecht kwamen! Bij die gelegenheid vond de polite ook de kleeren van het verdwenen meisje; hierboven bedoeld meisje zelf is echter nog niet gevonden.

De *Java-Bode* schrijft:

De afschuwelijke handel in menschen, waarover wij gisteren een kort woord schreven, heeft gelukkig de aandacht getrokken van de politie te Semarang. Door haar is aan een der Europeesche beambten opgedragen, een register aan te leggen van de dagelijks in de werfdepôts aangekomen inlanders, met last, hun bij aankomst af te vragen of zij zich al dan niet vrijwillig als contract-koelie hebben laten aanwerven.

Hoe staat het met de oprichting der gouvernements-koeliedepôts op de drie hoofdplaatsen van Java, waarvan een poos geleden ernstig sprake is geweest en die aan al deze en dergelijke schandalen een einde zouden maken?

Losse Invallen en Gedachten.

(*Aangeboden*).

III. De door de Engelschen thans in aanleg zijnde spoorweg Capetown-Cairo is van beide kanten al een belangrijk eind gevorderd. In de groote steden van Europa hangen reeds reclameplaten met de regelingen der uren van vertrek en aankomst van de route Kaapstad over Bulowayo naar de Victoriavallen der Sambesirivier; zoo ook van den treinloop van Caïro naar Karthoem geheel voor touristen pasklaar gemaakt met opgave van adressen voor nadere inlichtingen.

Zouden onze spoorwegdirecties op Java niet hetzelfde kunnen doen, door alom in de groote plaatsen der wereld reclameplaten en reisbeschrijvingen te verspreiden over Java en de andere eilanden van onzen Archipel? Met een bedrag van f 10.000 zou dunkt me reeds veel te bereiken zijn en bij die grootere bekendheid onzer bezittingen onder buitenlanders, ook al zijn het slechts toeristen, zou ook de export en afzet onzer producten zeker baat hebben.

IV. Op de vergadering van de Vereeniging voor Statistiek en Staathuishoudkunde, 14 October jl. te Rotterdam gehouden, wees de heer van den Broeke er zeer terecht op, dat het vooral gold eene ethische kwestie en dat de ter vergadering aanwezigen niet bevoegd waren, om over Indische „belangen" te spreken; dit kon, beweerde hij, niet echt en zuiver geschieden, want ieder had, zooals elks brandkast het dadelijk zou uitwijzen, te veel eigene klinkende belangen in Indië.

Ik ben het geheel met hem eens. Iemand, die voorgeeft of beweert iemand anders belangen zoo te behartigen of blijdschap te gevoelen als diens »belangen« bevorderd worden, zoodat deze dus een zeker kwantum vermeerdering van geluk beleeft, moet al grootere blijdschap gevoelen, alnaarmate de geluksvermeerdering, in zedelijk, stoffelijk of verstandelijk opzicht voor dien andere, dien we B zullen noemen, grooter wordt. Welnu, wij doen al een heel stuk voor die »belangen«bevordering onzer Koloniën, als het eens en vooral verboden of onmogelijk gemaakt werd, dat Indië een drainage-vijver, een rampasveld voor Nederlanders en andere Europeanen bleef zooals tot dusverre; zoowel in den staatsdienst door het verkrijgen van aangename en welbezoldigde hooge ambten en betrekkingen, maar vooral in het particuliere bedrijf, waarbij schatten worden verdiend, oneindig veel meer dan in het eerste geval. Verlaging van hooge inkomens en pensioenen, maar bovenal eene sterk progressieve belasting op alle inkomsten van het particulier bedrijf en de nalatenschappen is daarvoor vrijwel het eenig en afdoend redmiddel. Maar gelijktijdig moeten ook grootere officieele medezeggenschap aan de ingezetenen van alle landaarden door hunne vertegenwoordigers worden toegestaan, in stedelijke (gemeentelijke), als ook gewestelijke colleges, en nog hooger zelfs, nl. in een vertegenwoordigend lichaam van niet-ambtenaren, dat te Batavia geregeld vergadert naast en met den Raad van Indië, of nog beter: de Raad van Indië besta uit een grooter aantal, b. v. 12 niet-ambtelijk gekozen leden en vergadere met den Raad van Directeuren, die in zekeren zin als wethouders, terwijl eerstgenoemden als Gemeenteraadsleden zijn te beschouwen; de vergaderingen zijn openbaar met debat. Als men er in slaagt, om den grooten geld- en handelsinstituten zwaardere lasten op te leggen, dus hunne plichten tracht te verzwaren door vergrooting van lasten, dan moet men er ook met minstens even veel grond nieuwe rechten als tegenhanger voor scheppen. Het staatkundige en publieke leven zou dan in Indië veel opgewekter en intensiever worden.

De »belangen" der Inlanders, die in dien meer uitgebreiden Raad minstens 4 vertegenwoordigers moesten hebben, zouden eene veel meer directe spreekbuis bezitten, en dit zou ook voor hen opvoedend werken en zij zouden meer politieken honger krijgen, die wij wederom grooter kunnen maken en sneller doen intreden, als de Regeering door de veel hoogere uit de progressieve inkomstenbelasting tot hare beschikking komende middelen het volksonderwijs op groote schaal in alle stadiën ter hand kon nemen. „Men zou dan zien", hoor ik vele angstige zielen roepen, „dat het te vlug zou gaan, dat de Javanen o. a. weldra zoo hard vooruitgingen, dat wij Europeanen voor een vrij belangrijk deel overbodig waren geworden". „Maar" antwoord ik, „dat is toch hen onafhankelijker maken, op een hooger peil brengen, hen intelligenter en welvarender maken, d. i. in 't kort, — om dat Manusje-van-alles-woord te bezigen —, toch hun „belangen bevorderen". En als gij het nu hiermede niet eens zijt, dan zijt gij een huichelaar, dan is het U met die belangenbevordering ook niet ernst, dan kunt gij niet verwachten, au sérieux te worden genomen". Als een goede fee in éénen nacht van de Javanen Japanners maakte, dan zou dat een geweldige en weergalooze schok vooruit voor hen zijn, dan zouden wel meer dan 100 „belangen" en wel zeer groote en gewichtige, tegelijk bevorderd zijn; dan zal het ook in Nederland feest en gejubel zijn, vooral in de kringen van over de „belangen van den Javaan zoo bezorgde", daarmee schermende en te koop loopende Europeanen; hunne vreugde zou dan zeker ten top gestegen zijn, ook al liggen dan een 5000 voor vastaangestelde Europeanen op straat!! Maar dat heeft immers niets te beteekenen, want Java's uur van glorie heeft geslagen. Doch ik kan u verzekeren, 95 pct. van die belangenvoorvechters van de Inlanders zullen de dan maar al te belangwekkend geworden slachtoffers 10000 maal vervloeken; en dat is hunne ware gedaante, waarmee overeenkomt en waarbij heel natuurlijk past: de laksche en ellendige houding der Regeering tot dusverre, nu het geldt bij te springen aan den bijkans drooggeloopen oorsprong onzer drainage, aan het maar al te kaal geplukte »rampasveld". Zoolang er maar tienduizenden worden besteed, waar tonnen, zelfs millioenen noodig zijn, moet men mij niet van »belangen-bevordering" praten; dat is eene te goedkoope en banale opvatting.

Men zegt vaak en niet ten onrechte, dat Javanen en andere Inlanders, zoodra er vragen tot hen worden gericht met betrekking tot de productiviteit hunner velden of bedrijven, dat zij uit wantrouwen tegen fiscale overwegingen, die er bij in het spel mochten zijn, of zelfs direct uit vrees voor belastingopdrijving, geen juiste opgaven doen; dan wel dat zij bij officieele proefoogsten en snitten, bij het doen van proefvangsten meermalen veel minder vingen of verkregen dan men bij benadering verwacht of geschat had. Dat is natuurlijk niet te prijzen. Allesbehalve. Maar sinds tientallen van jaren wordt hem altijd dit niet zoo geheel onbegrijpelijke wantrouwen en de daaruit voortvloeiende onoprechtheid wegens het niet verstrekken van juiste gegevens, of door het verhelen van den waren toestand, met toepassing van bedriegelijke practijken en opzettelijk verlagen van opbrengsten e. s. verweten, zoodat men in de meening verkeert alsof die Javaansche landbouwer of visscher zoo'n uitermate bedorven individu was. Maar wat zegt nu de Directeur-Generaal van den Landbouw, Lovinck, in de voorrede van zijn hoogst officieel »Verslag over den Landbouw in Nederland" over 1901 in de achtste alinea:

»Niet overal zijn verder de land- en tuinbouwers gezind de hun gevraagde opgaven te verstrekken, daar zij ze in verband brengen met de belastingen of wel zij geven uit onwetendheid onbetrouwbare cijfers.

»Voorts levert het voor een deugdelijke opname niet zelden groot bezwaar op, dat een in de gemeente A woonachtig land- of tuinbouwer een deel van zijn land heeft liggen in de gemeente B."

En dat in onzen tijd, in het zoo beschaafde en rechtschapene Nederland, waar bijna een ieder lezen en schrijven kan! Is nu de bruine broederband niet schitterend gerehabiliteerd, is hij het hem toegeschreven monopolie van speciale en bijzondere boosaardigheid niet voor altijd kwijt?

Hij heeft dus ook vele blanke, Germaansche medezondaren! —

E. S.

West-Indische Berichten.

Curaçao. Omtrent het Raads-incident, waarvan wij de vorige week melding maakten, vonden we in de *Amigoe* van den 11en November het volgende aangeteekend.

„Zaterdag ll. hebben, behalve de Voorzitter en de Ondervoorzitter, alle leden van den Kolonialen Raad, hun ontslag bij den Gouverneur ingediend. De heeren Joh. Gaerste, M. C. Henriquez, J. Boer, Morris Curiel, C. de Haseth, J. L. Th. Heldewier Vignon hebben het dadelijk genomen, terwijl de heeren Mr. Ph. de Haseth Evertz, Mr. J. B. Gorsira, J. H. Boomgaart, C. Gorsira en H. H. R. Champman dienzelfden dag den Gouverneur schriftelijk hebben verklaard, dat zij voornemens zijn zulks te doen, maar er alsnog niet toe zijn overgegaan, om geen stremming in de werkzaamheden van den Raad te veroorzaken; m. a. w. dat zij dit zullen doen, zoodra door de benoeming van andere leden, het college voldoende is aangevuld, om, ook na hun heengaan, de werkzaamheden te kunnen voortzetten.

Als reden voor hun handelingen gaven zij op, dat zij een vruchtbare samenwerking met dit Bestuur onmogelijk achten en daarom meenden, dat het hun plicht was om af te treden, ten einde plaats te maken voor anderen, die wellicht meer in den geest van het Bestuur, de koloniale belangen zouden kunnen behartigen.

Wij moeten veronderstellen, dat de leden van den Raad niet dan gedwongen hun toevlucht hebben genomen tot een maatregel, die zóó ver-strekkende gevolgen kan hebben.

En inderdaad wanneer men alles nagaat, wat er in de laatste jaren is geschied, kan men dien stap begrijpen en niet misbillijken.

Het te willen laten voorkomen, alsof hun besluit genomen werd uit wrevel over eenige minder vleiende uitdrukkingen van den Minister toont slechts, dat men volstrekt niet op de hoogte is van deze zeer gewichtige quaestie. Een dergelijke veronderstelling alleen vinden wij reeds vernederend voor deze leden, waarvan eenige tot de hoogere ambtenaren der Kolonie behooren, terwijl allen zeer zeker gerekend kunnen worden tot de voornaamsten onzer burgerij. Zulke mannen doen niet zonder een zeer gewichtige reden een stap, welke beslist over een richting. Zij doen dit uit karakter, niet uit een oogenblikkelijke opwelling van humeur. De oorzaken liggen dieper, in een ophooping van groote en kleinere feiten.

Wij betreuren het, dat het bestuur de crisis niet heeft voorzien. En dit was toch werkelijk niet zoo moeilijk geweest. Had men dan niet kunnen begrijpen, dat men eindelijk de leden van den Raad, zoo zij nog eenig gevoel van eigenwaarde bezaten, zou nopen hun ontslag te nemen, door in bijna geen aangelegenheid van eenig belang, met het oordeel van den Raad, zoo dit niet met dat van het Bestuur strookte, rekening te houden; door bijna iedere post, die, als onnut van de begrooting werd geschrapt, daar toch weer op te laten plaatsen. De toon, welke aan weerszijden in officieele stukken somtijds gebruikt werd, deed iemand, die buiten de partijen stond, reeds lang vermoeden, dat de verhouding tusschen Bestuur en Raad allesbehalve vriendschappelijk was; die toon verried soms geringschatting.

Was het verder — om maar een recent geval te noemen — geen onbegrijpelijke daad, toen het Bestuur de nieuwe districtsverdeeling, na herhaalde behandeling door den Raad, als onpractisch en te kostbaar, *met algemeene stemmen* verworpen, toch weer op indirecte en *niet minder kostbare* wijze door wilde voeren en daarvoor steun zocht bij den Minister?

Men moet al een heel gering idee hebben van de leden van den Raad om te denken, dat zij zich dit alles zouden *kunnen* laten aanleunen.

Wat zal nu geschieden? Zullen er in de gegeven omstandigheden andere *geschikte mannen* te vinden zijn, die in den Kolonialen Raad zitting willen nemen?

Vooreerst is immers in een kleine kolonie als de onze, nu op eens elf, daartoe geschikte personen, zich niet meer verkiesbaar stellen, zulk een keuze al heel moeilijk; en ten tweede zien wij niet in, dat door het verkiezen van elf nieuwe leden de stand der quaestie verandert.

Wij zullen den tijd niet vooruitloopen en hopen, dat de crisis zoo spoedig mogelijk wordt opgelost Dat de toestand echter hoogst ernstig is, zal een ieder begrijpen.

Is het al niet genoeg, dat Curaçao financieel ten gronde gaat? dat de handel bijna geheel stilstaat? de zeilvaart, om zoo te zeggen is gestremd, door dat van hier uit geen enkel zeilschip Venezuela meer kan aandoen? dat een verschrikkelijke droogte het land teistert en met hongersnood dreigt? Moest er nog een dergelijke crisis ontstaan, die eenig is in de geschiedenis van Curaçao?"

Blijkens het verhandelde bij de discussie over de curaçaosche begrooting is de nederlandsche regeering met die van Venezuela tot een vergelijk gekomen, waardoor de belemmering van de zijde van dit land den curaçaoschen handel in den weg gesteld, zal komen te vervallen.

Wij wenschen de kolonie hiermeê geluk en hopen, dat het gelukken moge een Raad voor de kolonie samen te stellen, die met het hoofd ernstig wil samenmerken, om de welvaart van het land te bevorderen.

Van Vreemde Koloniën.

Wetgeving op den arbeid in Algiers. Aan het fransche Parlement is een wetsontwerp ter goedkeuring voorgelegd, waarbij met eenige wijzigingen de, voor het moederland geldende ongevallen-wet van 9 April 1898, aangevuld bij die van 30 Juni 1899 en 22 Maart 1902, in de kolonie Algiers van toepassing wordt verklaard.

Het *Bulletin* van het gouvernement van Algiers geeft naar aanleiding daarvan het volgend overzicht van den stand der wetgeving op den arbeid in die kolonie, dat wellicht voor belangstellenden in deze materie op koloniaal gebied niet van belang ontbloot is.

De decreten van 21 Maart 1902 hebben, onder zeker voorbehoud, twee fundamenteele wetten van toepassing verklaard: die van 2 November 1892 betreffende de voorschriften voor de gezondheid en de veiligheid der arbeiders en die van 12 Juni 1893 ten aanzien van de bescherming van kinderen, minderjarige meisjes en vrouwen. De inspectie der inrichtingen en werkplaatsen is opgedragen aan de beambten van den dienst der mijnen tot

EDUARD PELGER,
MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN
Prinsestraat 39,
1ste huis naast de Brandweerkazerne,
'S-GRAVENHAGE.

BLOUSES. **COST. ROKKEN**

A. LANGEMEIJER,
den Haag, Hoogstraat.
Dames- en Kinder-Confecties,
JAPONSTOFFEN.
TAILLE COSTUMES,
gemaakt en naar maat.
ELEGANTE COUPE.
BILLIJKE PRIJZEN.
Eigen Ateliers.
JUPONS. **PEIGNOIRS.**

PRIVAAT- EN CURSUSLESSEN
in TEEKENEN en SCHILDEREN.

Voor **jonge Meisjes, Dames** en **Heeren** met **olie-** en **waterverf** op voorwerpen als: hout, glas, satijn, fluweel, linnen, vuurschermen, kamerschermen, photo's. — Boetseeren met caoutchouc op vazen, bloempotten enz. Brandschilderen op houtvoorwerpen, kussens v. fluweel, laken enz. Sepia borden en tegels. Stilleven en bloemen n. d. natuur enz.

Ruim 200 voorbeelden v. bloemen, landschappen, vogels, vruchten en figuren worden in bruikleen gegeven.

Atelier Weimarstraat 52.
CONSTANCE VAN TRICHT,
Leerares Middelb. Ond. Teekenen.

Photographie Artistique.
KOENDERS & Cie.
27 Anna Paulownastraat
LA HAYE.
Téléphone 2221.

Zonophones
de Koning der Spreekmachines
f 25, 42, 66 en 72,
MET EEN JAAR GARANTIE.
Zonophone records
de meest duurzame en klankrijkste,
f 0.45, 0.90 en **1.80. Dubbel f 1.20** en **2.40.**
INRUILEN van gebroken en versleten records.
Verzending door het geheele Rijk en Koloniën.
The Int. Zonophone Comp.
PASSAGE 46, DEN HAAG.

PIANO- en ORGELMAGAZIJN
G. A. J. VAN KALMTHOUT,
Smetiusstraat 3. — Nijmegen.
HUUR PIANOS EN ORGELS
van af **f 2.50** per maand.
LEVERING OP TERMIJNBETALING
Stemmen. Repareeren. Inruilen.

A. A. KNUIJVER & ZONEN,
Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.
Ned. Fabriek van
Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken
Inrichting voor 't borduren van **Lambrequins, Stoelzittingen, enz.**
Uitgebreide Weverij en Passementfabriek
voor de vervaardiging van **Franjes, Embrasses** en **Agrementen** in soliede qualiteit en iedere verlangde kleur.
CONCURREERENDE PRIJZEN.

A. SCHARENBERG,
Hofleverancier.
GROOTSTE KEUZE
Thee- en Presenteerbladen,
THEESERVIEZEN,
Koffiestelletjes, Bouilloirs,
enz. enz., enz.
'S-Gravenhage, Hoogstraat 15

's-Gravenhaagsche
Crediet-Vereeniging en Depositokas
Den Haag — Buitenhof 46.

Waarborgkapitaal en Reserve
f 400.000.

Directie:
Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.

Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons. Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito**, in **chèque-rekening,** in de **spaarkas.**

Fourneert tegen zeer voordeeligekoersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië.**

Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.

Kantoortijd 9—3 uur.

H. HOLLENKAMP en Co.
Vijzelstraat, hoek Keizersgracht, Amsterdam.
Telephoonnummer 1118.

SPECIAAL ADRES voor de Levering van
OOST- EN WEST-INDISCHE UITRUSTINGEN.
alsmede Civiele en Militaire Uniformen.

Bekroond met de **Gouden Medaille,** hoogste onderscheiding, voor ***Uitrustingen voor de Tropen,*** de **Zilveren Medaille** en **2de Prijs** voor de ***Gala-, Militaire-*** en ***Civiele Uniformen*** op de Tentoonstelling van MODE en REFORM, September 1905, Amsterdam.

Levensverzek. Mij ARNHEM,
Maatsch. Kap. Eén millioen gulden (volteekend),
sluit levensverzekeringen en lijfrenten op
bijzonder gunstige verzekeringsvoorwaarden
en tegen lage premiën.
Bijkantoor te Batavia: KALI BESAR.

Lambert Waterreus,
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.

Koloniale waren - Comestibles.
Importeur van Indische Ingredienten v/d Rijsttafel.

ONTVANGEN: Honing in de Raat in glazen doozen.
Lemon Cheese jam (Kennemerland).
Rademaker's & Kreapelien & Holm's Eikel Cacao.
etc. etc.

C. HOYNG,
Den Haag. — Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

Echt Chineesche Thee,
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

Chaussures Françaises et Américaines,
A. KOGELS & ZOON,
PRINSESTRAAT 56. ***TELEFOON 2825.***
Alleenverkoop van
„The Lincoln Shoe"
f 1.30 Amerikaansche Schoenleesten f 1.50

GEOPEND
de Nieuwe Stalhouderij,
TEYLERSTRAAT 8-10,
bij de Regentesselaan.

Alle naar de eischen des tijds ingerichte Rijtuigen, met en zonder caoutchoucbanden. Extra gelegenheid voor

Trouw- en Communie-Rijtuigen, enz. enz.

Dag en nacht geopend.

Bijzondere gelegenheid voor Heeren Doctoren. Heel en half abonnement.

Telephoonnummer 4496.

Minzaam aanbevelend,

I. C. LAMMERSE.

Tarieven aan de stal verkrijgbaar na 1 December.

H. VAN ROOY,
Amerikaansch- en Fransch Schoeisel.
Bankastraat 4 L, Den Haag,
naast de Melkinrichting „de Sierkan".

Vraagt de bekende Sauces en — FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD — **Uw Leverancier Groenten, Soepen, Zuren van de Firma**

TIELEMAN & DROS, *Leiden.*

BOEATAN.
Plaats 9, Den Haag.

PERMANENTE TENTOONSTELLING,
Verkoop en Bestelling voor
KERSTMIS.

Groote Keuze

van allerlei voorwerpen van Ned.-Indische Huisvlijt en Kunstnijverheid, zoowel Prachtige Cadeaux, als Kleine Voorwerpen, ook voor Surprises, en vallende binnen ieders bereik:

Batiks, Weefsels van af de eenvoudigste tot de rijkste, ***Houtsnijwerk, Koperen Graveer- en Drijfwerk, sierlijke Wapens, Palembangsch Lak-*** en ***Kantwerk,*** zeer fraaie ***Gevlochte Matten*** en ander vlechtwerk, allerlei mooie ***sieraden,*** waaronder ***Hoed-*** en ***Dasspelden, Kettingen, Broches, Knoopjes enz.,*** ook ***Filigraanwerk, Gesneden-Ivoor, Wandelstokken, Wajang-figuren,*** fraai ***Open-gebeiteld*** en ***Beschilderd Leerwerk,*** met snijwerk versierde ***Bamboe-Kokers, Kralen-arbeid,*** en nog veel meer, **te veel om op te noemen.**

Bijzondere Etalage
van af Maandag 13 November.

Winkel en Tentoonstelling zijn open, met VRIJ ENTREE VOOR EEN IEDER, elken werkdag van 10 ure v.m. tot 9 ure 's avonds.

THEE en **INDISCH GEBAK** in de rustige, gezellige achterzaal **van af 3 tot 9 ure nm**

Zegt het voort!

Stoomvaart-Maatschappij
„ROTTERDAMSCHE LLOYD"
Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der
Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam. 1905	van Marseille. 1906	te Port-Said. 1906	te Padang. 1906	te Batavia 1906
Ardjoeno	23 Dec.	4 Jan.	9 Jan.	29 Jan.	31 Jan.
	1906				
Goentoer †	6 Jan.	18 „	23 „	12 Febr.	14 Febr.
Lawoe	20 „	1 Febr.	6 Febr.	26 „	28 „
Ophir †	3 Febr.	15 „	21 „	12 Maart	14 Maart
Gedé	17 „	1 Maart	6 Maart	26 „	28 „
Sindoro †	3 Maart	15 „	20 „	9 April	11 April
Salak	17 „	29 „	3 April	22 „	24 „
Wilis †	31 „	12 April	17 „	6 Mei	8 Mei

† 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*

De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp,** Anna Paulownastraat 11. *'s-Hage*

Vereeniging OOST en WEST
Afdeeling 's-Gravenhage.

Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.

Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, *Reinkenstraat n°. 16.*

Een dame voor het geven van les in de Maleische en Javaansche Taal.

Twee jonge Dames voor Kinderjuffrouw.

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Vier jonge Dames die als Gouvernante naar Indië willen.

Twee geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen en handwerken (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

Twee dames voor het geven van privaat en cursuslessen in talen en wiskundige vakken.

Een geg. O. I. militair, jaren lang als facteur en in bibliotheek werkzaam geweest, voor magazijnsknecht, kantoorlooper. bode, concierge, opzichter, huisbewaarder enz.

Twee dames voor het geven van lessen in de fransche taal en conversatielessen, waarvan eene met diploma middelbaar.

Een oud-Offic. Art., leeraar in Wisk. voor het geven van privaatlessen tegen billijken prijs.

Eene Dame voor Zanglessen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Drie Dames voor waarnemen van een huishouden.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de éene Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.

Eene jonge Dame voor particuliere secretaresse bij een heer of dame ook voor typewritewerk. Brieven adres Heerengracht 7a, Den Haag.

Een jong Meisje om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

Vier dames voor pianolessen.

Jonge dame, off. dochter, voor Mei as. naar Indië vertrekkende, vrije passage, wenscht zich aan te sluiten bij familie met of zonder kinderen, tegen kleine vergoeding. Is desverkiezende ook genegen in Indië hare diensten te blijven presteeren.

TWEEDE BLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD No. 39, Donderdag 7 December 1905.

tijd en wijle dat de belangrijkheid der locale industrie de oprichting van een speciaal korps toelaat.

In den loop van het daarop volgend jaar zijn afgekondigd: den 28en Maart 1903 een decreet, dat aan de reservisten en territorialen het behoud van hun betrekking bij oproeping voor den dienst waarborgt, overeenkomstig de bepalingen van de fransche wet van 18 Juli 1901, en den 10en December 1903 een decreet, dat voor Algiers van toepassing heeft verklaard de wetten betrekking hebbende op de bescherming van de kinderen in de ambulante beroepen, en op het tegengaan van gewelddadigheden, wreedheden en aanslagen op kinderen.

Hierbij valt op te merken, dat de gouverneur-generaal Jonnart bovendien in October 1903 besloot tot de instelling eener Commissie voor den Arbeid, bestaande uit gedelegeerden uit financieele kringen, van de Kamers van koophandel, van de Arbeidsbeurzen, uit de vroedschappen en drie ambtenaren. Deze Commissie, eens in het jaar in gewone zitting bijeen te roepen, en zoo noodig in buitengewone zittingen, is belast met het toezicht op de uitvoering der wetten en bepalingen, en met het onderzoek inzake alle belangrijke vraagstukken, de bescherming van den arbeider rakende.

Het hoofd der kolonie had niet beter zijn wensch te kennen kunnen geven om zoo spoedig mogelijk tot practische resultaten te komen. De medewerking, welke hij zich aldus van deskundige zijde verzekerde, liet niet na vruchten te dragen.

Een decreet van 5 Augustus 1904 maakte voor Algiers de wet van 29 December 1900 op de bescherming van den vrouwenarbeid in de winkels toepasselijk. In diezelfde maand werd het decreet van 21 Maart 1903 aangevuld, waarbij den aannemers van openbare werken of leverantiën verplichtend wordt gesteld, den arbeiders een normaal loon uit te betalen, voor allen gelijk in ieder beroep, en overeenkomstig het tarief, dat voor de verschillende beroepen in de stad of de streek, waarin het werk wordt uitgevoerd, gangbaar is.

Den 1en Maart 1905 vulde een decreet dat van 21 Maart 1902, betrekking hebbende op de gezondheid en veiligheid der arbeiders en op den vrouwen- en kinderarbeid, aan.

Dat zijn op het oogenblik de eenige definitieve resultaten op dit gebied.

Intusschen deed het bestuur der kolonie zijne aandacht gaan over een quaestie van nog grooter belang voor den arbeider: de toepassing in de kolonie van de wetten van 9 April 1898, 30 Juni 1899 en 22 Maart 1902 op de ongevallen bij den arbeid.

Meer nog wellicht dan ten aanzien van de vorengenoemde wetten, gold het hierbij de voor het moederland geldende bepalingen niet zoo maar over te nemen. De quaestie levert in Algiers eigenaardige moeilijkheden op, door de aanwezigheid van tal van vreemde arbeiders en van inboorlingen.

De wet van 1898 bepaalt, dat ingeval een vreemde arbeider door een ongeval om het leven komt, de niet in Frankrijk woonachtige rechthebbenden op zijne nalatenschap geen recht hebben op eenige uitkeering. Deze bepaling zou in Algiers ondernemers, meer nog dan thans, de voorkeur doen geven aan de diensten van vreemde werklieden.

Anderzijds zou het hoogst gevaarlijk zijn, zoo voor belanghebbenden zelven als voor de opkomende industrie in Algiers, om zonder ernstige studie en zonder bijzonder voorbehoud, op den inlandschen arbeid een ietwat ingewikkelde wetgeving van toepassing te verklaren, die voor een volk van hoogere beschaving werd in het leven geroepen. De begrippen en toestanden in de inlandsche maatschappij maken een volledige gelijkstelling hoogst bezwaarlijk. De toepassing van het beginsel — die echter overigens vaststaat — vereischt het antwoord op verschillende vragen, ten aanzien van de vaststelling van het gemiddeld loon, het tarief der uitkeeringen, van den leeftijd, van den naam en de bloedverwanten van den arbeider, van de verdeeling der uitkeeringen, ingeval van polygamie, alle quaestiën, van welker onderzoek, naar het oordeel van het bestuur, de toepassing der beschermende bepalingen van de wet van 1898 echter niet mochten tegenhouden.

Het was daarom dat het koloniaal bestuur aan het opperbestuur een ontwerp-decreet ter goedkeuring voorlegde, waarbij een voorschrift werd vastgesteld ten aanzien van de uitkeeringen voor ongevallen aan vreemde werklieden overkomen, en de studie werd in uitzicht gesteld van de voorwaarden, waaronder de bepalingen der wet op den inlandschen arbeider van toepassing zouden worden gemaakt.

De Conseil d'État maakte tegen het hem aangeboden ontwerp twee tegenwerpingen, ernstig genoeg geacht, om het af te wijzen.

Eenerzijds meende dat lichaam dat de afwijking van de bepalingen der wet ten aanzien van de vreemde arbeiders van te ingrijpenden aard was, om die bij eenvoudig decreet vasttestellen en niet bij de wet; anderzijds oordeelde de Raad het noodig, dat de inboorlingen terzelfder tijd als de Europeanen van de nieuwe regeling voordeel zouden trekken.

Het bestuur der kolonie deed daarop onmiddellijk in de drie departementen een onderzoek instellen, om zoo spoedig mogelijk het verlangde wetsontwerp aan den Raad in te kunnen dienen.

Na ernstig onderzoek kwam het bestuur tot het besluit, dat de beste wijze van regeling dezer materie voor den inlandschen arbeider was, om ingeval van ongelukken met doodelijken afloop indien de man meerdere vrouwen had, de uitkeering gelijkelijk onder de weduwen te verdeelen, anderzijds voor de kinderen de leeftijdsgrens, tot welke de uitkeeringen plaats hebben, en de uitkeeringen zelve te verlagen.

Ten aanzien van de vreemde arbeiders werd in het ontwerp bepaald, dat de uitkeeringen bij ontstentenis van rechthebbeden door den werkgever in het waarborgfonds moeten worden gestort, waaraan ook ten goede komen de premiën voor werklieden, die na het ongeval dat hen trof, niet in de kolonie of elders op fransch grondgebied gevestigd blijven.

De verplichtingen van een onderkoning.

Den 16den November ll. hield lord Curzon, afgetreden gouverneur-generaal nu van Engelsch Indië, zijne afscheidsrede op het land, aan welks hoofd hij zeven jaren had gestaan, bij gelegenheid van een feestmaal, dat hem door de Byculla-Club te Bombay werd aageboden. De rede was als men van lord Curzon gewend is, eene lofspraak op den eigen arbeid, en zou in sommige punten rectificatie behoeven, zoo b.v. waar hij nadruk legt op de groote zorg door het bestuur, waarvan hij het hoofd was, gewijd aan de 80 percent der inlandsche bevolking, die klasse der nijvere landbouwers. Wij weten dat die belangen op den achtergrond werden gesteld voor de hooge politiek, die niet het oog op het binnenland maar op de preponderante plaats, aan Engelands macht aan de boorden van den Indischen Oceaan toegewezen, gevestigd hield. Terwijl de rayot hongerend naar de enkele kruimkens snapte, die hem werden toegeworpen, stapelden zich de millioenenvoorschotten op, die dienen moesten om de russische expansie in Centraal-Azië, Afghanistan en Perzië in toom te houden. Maar, men zoude onbillijk wezen, zoo men aan lord Curzon den lof onthield van te zijn geweest een van de rij der onderkoningen over het groote engelsche wereldrijk in Azië, die gedurende zijn bewind werkelijk veel goeds voor het land heeft weten tot stand te brengen en in de geschiedenis van Engelsch-Indië eene gewichtige plaats zal blijven bekleeden. Van zoo iemand te vernemen, hoe hij zich de taak denkt, aan den onderkoning gesteld, is onzes inziens niet van belang ontbloot.

„Toen ik zeven jaar geleden hier kwam, zei lord Curzon, had ik eenig, maar wellicht geen volkomen besef van wat het onderkoningschap van Indië beteekent. Nu ik in staat ben daarover een rijper oordeel uit te spreken, wil ik daaromtrent eenig licht ontsteken. Er zijn, geloof ik, in het moederland velen, die meenen dat de onderkoning van Indië de vertegenwoordiger van den souverein is als onderkoningen of gouverneurs-generaal in andere deelen van het rijk, met dit onderscheid, dat hem omdat Indië zoo ver weg ligt en geen zelfstandige kolonie, maar een bezitting uitmaakt, eenige bestuursmacht moest worden toegekend. Geen voorstelling van de verplichtingen van den onderkoning kon minder juist zijn. Zeker de meest grootsche en eervolle zijner functiën is die om den souverein te vertegenwoordigen, en hij wordt hiertoe omgeven met ongewone plechtigheid en praal, noodig in een aristocratisch land als Indië. Het besef der hieruit voortspruitende verantwoordelijkheid moet den onderkoning aansporen zich zijner hooge positie waardig te gedragen, hem terughouden van ondoordachte of onwaardige handelingen. Maar, hier zijn we pas bij het begin. De onderkoning bespeurt al heel spoedig dat wat eigenlijk zuiver des onderkonings is maar 'n zeer klein deel zijner plichten omvat. Hij bemerkt alras het verantwoordelijk hoofd te zijn van het grootste georganiseerde bestuur ter wereld; want de chineesche regeering, die geacht wordt over een grooter aantal menschen te heerschen, staat zeker niet op 'n hoog peil wat organisatie betreft. De onderkoning is zoozeer het hoofd van het bestuur dat bijna elke handeling zijner ondergeschikten door de publieke opinie aan hem wordt toegeschreven; en wanneer hij een actief en ondernemend man is, dan kan geen muschje te Pesjawoer z'n staart verroeren, zonder dat het antwoord volgt in krachtige bevelen van Simla of Calcutta. Dit deel van des onderkonings functiën stelt hem bloot aan de critiek der openbare meening, die mijns inziens in Indië wel eens te ver gaat. Spreekt de onderkoning, dan ziet men in hem slechts den vertegenwoordiger van den souverein Maar wanneer men over hem spreekt of schrijft, dan is het gewoonlijk als hoofd van het bestuur en dan is somwijlen niets te slecht voor hem. Ik zeg dit maar omdat het mij voorkomt, dat dit wel 'n ietwat eenzijdige manier van doen is, en wijl mijns inziens alles behoort te worden afgekeurd, wat uw onderkoningen zou kunnen terughouden om de hoogste en 'n actieve rol in het bestuur te vervullen, wat, naar het mij toeschijnt, hun plicht is. Gij wenscht geen fainéant of stroopop tot onderkoning. Gij wenscht dat hij het stuur houdt in de boot. Gij wenscht dat de engelsche regeering u de beste mannen zendt, en dan verlangt ge van dezen niet de correcte nakoming hunner ceremonieele verplichtingen, maar het beste werk, waartoe zij in staat zijn. Alles wat hen hiervan afhoudt of hen er toe zou brengen zich toe te leggen op de eenvoudige routine is, mijns inziens, ten zeerste te betreuren.

Maar . . . ." Lord Curzon wijst er dan op hoe de onderkoning toezicht moet oefenen op alle diensten en wat de buitenlandsche betrekkingen aangaat rechtstreeks verantwoordelijk is, en gaat dan voort:

„Ik hoop dat de onderkoning van Indië nimmer moge ophouden, het hoofd van de regeering te zijn in de volle beteekenis van het woord. Het is niet de *regeering* van één man, maar het *oppertoezicht* van één man, waarbij het bestuur het best zal varen, vooropgesteld dat de man voor zijn taak berekend is. Het alternatief in Indië is de bureuaucratie, de meest werktuigelijke en levenlooze van alle bestuursvormen.

Om voort te gaan, de onderkoning is ook voorzitter van den Wetgevenden Raad, waarin hij de politiek van het bestuur heeft te verdedigen in redevoeringen, die als hol worden afgekeurd wanneer hij banaliteiten te pas brengt, en als onbehoorlijk wanneer hij zich daarmee niet ophoudt. Hij moet er 'n financieele politiek op na houden, 'n landbouwpolitiek, 'n hongersnoodpolitiek, 'n pestpolitiek, 's spoorwegpolitiek, 'n onderwijspolitiek, 'n industriepolitiek, 'n militaire politiek. Ieder in 't land, die een stokpaardje heeft of 'n grief — en hoevelen zijn er zonder een van de twee — jaagt hem op. Ieder ambtenaar, die meer tractement, toelagen of pensioen wenscht — 'n niet onbelangrijke bende — beroept zich op hem; ieder, die meent aanspraak te hebben op 'n onderscheiding, evenzoo. Gaat hij op reis dan moet hij zorgen bijna evenveel te weten van de locale behoeften der plaatsen waar hij komt, als menschen, die er hun heele leven sleten; en hij moet verzoeken, waar toch geen acht op kan worden geslagen, van de hand wijzen op 'n manier, welke de menschen, die vroegen, zich gelukkiger moet doen gevoelen dan ze tevoren waren. Ontmoet hij handelaars, dan moet hij alles weten van thee, suiker, indigo, jute, katoen, zout en olie. Men heeft geen hoog denkbeeld van hem, wanneer hij niet eenige kennis bezit van scheepvaart en douanetarieven. Soms is kennis van electriciteit, staal, ijzer en steenkool noodig. Voor telegrafie wordt hij geacht bijzonder te zijn geporteerd; en hij moet er op bedacht wezen, dat men zijn oordeel vraagt over het metrieke stelsel. Hij moet ook kunnen spreken over den arbeid in Zuid-Afrika zoowel als over dien in Assam. Drinkwater en rioolstelsels brengen hem nader tot de gemeenteraden. Hij moet er op voorbereid zijn over alles te spreken en dikwerf over niets. Men verwacht van hem dat hij de tempels voor verval behoedt, 'n vasten koers aan de munt-eenheid verzekert, 3e klasse passagiers tevreden stemt, wedrennen aanmoedigt, dat hij Bombay en Calcutta ieder doet gelooven, dat het de voornaamste stad in de kolonie is, en dat hij de politie zuivert van slechte elementen. Hij staat in gemeenschap met al zijne medewerkers in de verschillende provinciën, en het is zijn plicht om voeling te houden met alle locale besturen. Als hij niet alles hervormt wat verkeerd is, zegt men hem, dat hij te weinig doet, maar hij doet weêr te veel, wanneer hij ook maar eenige hervorming invoert."

De staat exploitant? Op het oogenblik doet zich in Frankrijk deze vraag voor ten aanzien van de exploitatie der spoorwegen in Fransch West-Afrika.

De heer Salesse wien door den minister van koloniën Clémentel, was opgedragen eene studiereis te maken ter onderlinge vergelijking van toestanden, enz. bij de verschillende spoorwegen op het afrikaansche vasteland, is onlangs van dat reisje, waarbij hij in 234 dagen een afstand van 37994 kilometers, hetzij over zee of langs andere waterwegen, hetzij over land heeft afgelegd, te Parijs teruggekeerd, met 'n oogst aan kaarten, teekeningen, enzoovoort, tot 'n totaal gewicht van 400 kilogrammen, alles bronnen voor het uit te werken rapport, dat ter Nationale Drukkerij zal worden gedrukt.

In afwachting evenwel dat dit omvangrijke materiaal tot 'n rapport met conclusiën zal zijn verwerkt, heeft de heer Salesse niet kunnen nalaten hierop vooruit te loopen en zich nu al vast, voor staatsexploitatie der spoorwegen te verklaren.

Het schijnt dat de fransche regeering het in dit opzicht met den heer Salesse eens is en het voornemen heeft opgevat om de exploitatie der spoorwegen ter Westkust van Afrika, ter lengte van omstreeks 1200 kilometers en verdeeld over een aantal zelfstandige lijnen, zonder eenigen samenhang in de verschillende koloniën aangelegd of nog in aanleg, door den staat ter hand te doen nemen onder eenhoofdige leiding.

De quaestie is voor belangstellenden wel de moeite waard, daarop de betrekkelijke literatuur na te slaan.

Wij volstaan hierbij met eene verwijzing naar de nummers van 4, 14 en 15 November van de *Dépêche Coloniale*, waarin gewaarschuwd wordt tegen de practische toepassing in de koloniën van theoriën, welke voor den socialistischen „heilstaat" der toekomst worden gekoesterd.

De Straits Settlements. Den 6en October ll. hield de gouverneur dezer kolonie, sir John Anderson, bij gelegenheid der eerste lezing van de begrooting voor 1906 in den Wetgevenden Raad de gebruikelijke rede, waarin een overzicht wordt gegeven van den toestand in de kolonie gedurende de voorafgaande twaalf maanden en mededeeling gedaan van de plannen der regeering, waartoe de medewerking van den Raad wordt ingeroepen.

De financiëele toestand der kolonie is niet zeer bevredigend tengevolge van den tegenvaller dit jaar ten aanzien van het hoofdmiddel van inkomsten, de pacht van opium en sterke dranken. De voor dit jaar op circa 11,5 millioen dollars gestelde raming van inkomsten zal waarschijnlijk worden gehaald, maar dank zij voornamelijk den verkoop van den Malakka-Poeloe Sebang-spoorweg aan het bestuur der gefedereerde maleische staten. Door het uitstellen van voor dit jaar toegestane werken, waarvan men ten onzent ook al weet meê te praten bij het kloppend maken eener rekening, werd 1 millioen dollars op de uitgaven bezuinigd, zoodat de rekening van 1905 nog een overschot zal uitwijzen.

Voor inkomsten en uitgaven in 1905 worden op de begrooting sommen uitgetrokken, tot 'n totaal van 9.479.064 en 9.693.320 dollars. De bezuiniging in de uitgaven wordt in hoofdzaak verkregen onder het hoofdstuk openbare werken, waarvoor ten volgenden jare een bedrag van 1.796.550 dollars zal worden besteed tegen een bedrag van 3.641.180 dollars in 1905. Trekt men van beide bedragen de sommen aan spoorwegaanleg besteed of te besteden af, dan zal in 1906 slechts 200.000 dollars minder aan openbare werken worden uitgegeven, dan voor dit jaar daarvoor, afgezien van de spoorwegen, was toegestaan.

De toestand van den handel laat te wenschen over. Interessant is wat in dit opzicht in een der zittingen van de Arbitrage Commissie voor de overname der Tandjong-Pagar-dokken te Singapore door het bestuur werd opgemerkt, door den heer Stuart, Registrar of Shipping te Singapore.

„Sedert 1901 is Singapore minder snel vooruitgegaan dan eenige haven in het verre Oosten. Te Hongkong nam van dat jaar het verkeer met 30 percent toe, in de havens van Java te zamen genomen met 17½, te Shanghai met 12½, te Colombo met 25, en te Singapore slechts met 7 percent. In de laatste vijf jaren geraakte Singapore bij de andere havens ten achter."

De gezondheidstoestand onder de voor 1905 op 603.164 zielen geschatte bevolking laat nog te wenschen over. Het sterftecijfer voor de geheele kolonie in 1904 op 30 per mille gesteld tegen 39 5 per mille in 1903 wisselde gedurende de maanden Januari tot Augustus ll. te Singapore at tusschen 50,5 tot 36.5 per mille.

De immigratie voorziet in de door sterfte opengevallen plaatsen. In de maanden Januari tot Augustus ll. kwamen 25.641 immigranten uit Zuid Voor-Indië en 120.000 uit China.

Met het oog op de mogelijkheid dat aan den stroom van immigranten eenmaal een einde komt is het bestuur bedacht op maatregelen in het belang van de gezondheid der bevolking. Op het oogenblik is de woningquaestie in enkele overbevolkte deelen van Singapore door het bestuur aan de orde gesteld.

Sir Anderson stelt verder een leening in uitzicht voor de overname der Tandjong-Pagar-dokken.

NAAMLIJST VAN LEDEN
toegetreden tot de Vereeniging „Oost en West" in de maand November 1905.

Heer C. Heijman	Amsterdam	ƒ 1.50	lid.
〃 O. A. van Tricht	〃	2.50	〃
〃 G. C. Wetters	〃	2.50	〃
〃 J. B. Rodenburg	〃	1.50	〃
〃 Ant. Justman	〃	10.—	don.
〃 F. Schindelin, Comptoir des Missionshauses, Barmen		2.50	lid.
〃 F. J. Potter	Breda (Teteringen)	1.50	〃
〃 S. Frank	Apeldoorn	1.50	〃
〃 Gebr. Pruys	〃	1.50	〃
〃 J. H. van der Pol	〃	1.50	〃
〃 Dr. C. Metzlar	〃	1.50	〃
〃 L. Spruijt	〃	1.50	〃
〃 Firma J. Blans	〃	1.50	〃
〃 J. G. B. Berlauwt	〃	1.50	〃
〃 Mr. J. Brunger	〃	1.50	〃
Mevr. de Wed. H. C. P. Bruijn—Engelbrecht	〃	1.50	〃
Mevr. M. van Buuren van Heutsz	〃	1.50	〃
Heer A. W. Grotenhuis	〃	1.50	〃
〃 L. J. Hardonk	〃	1.50	〃
〃 C. G. Hemminga	〃	1.50	〃
〃 H. Jans.n	〃	1.50	〃
〃 F. Kamphuis	Apeldoorn	1.50	lid.
〃 G. Mentink	〃	1.50	〃
〃 D. C. L. Neelmeyer	〃	1.50	〃
〃 H. van Nes	〃	1.50	〃
〃 A. F. Pyttersen	〃	1.50	〃
〃 E. Roeterdink Sr.	〃	1.50	〃
〃 J. Roeterdink	〃	1.50	〃
Mej. C. C. J, Saalbach	〃	1.50	〃
Heer Jhr. Ch. Smissaert	〃	1.50	〃
〃 Dr. J. A. Vorsthuis	〃	1.50	〃
〃 W. A. Vrolijk	〃	1.50	〃
〃 D. R. Reitsma	〃	1,50	〃
〃 W. Grotenhuis	〃	1.50	〃
〃 A. van Ommen	〃	1.50	〃
〃 J. Uiterwijk	〃	1.50	〃
Mevr. J. E. Leendertz, geb. van de Vinne	〃	1.50	〃
Heer L. Schimmel	〃	1.50	〃
〃 Gebr. Bervoets	〃	1.50	〃
〃 G. Mouw, Hzn.	〃	1.50	〃
Mevr. Tak	〃	1.50	〃
dames Gezs. van der Wiggelaar	〃	1.50	〃
Heer Gebrs. Vervoort	〃	1.50	〃
〃 L. H. Vervoort	〃	1.50	〃
Mevr. de W. S. Bresser. geb. Ooykaas	〃	1.50	〃
Heer G. de Jong	〃	1.50	〃
〃 W. Mouw Hzn.	〃	1.50	〃
Mej. J. M. Tholen	〃	1.50	〃
Heer J. W. J. Verdonk	〃	1.50	〃
〃 de Firma Jansen en comp.	〃	1.50	〃
〃 H. Hoegen Dijkhof Jr.	〃	1.50	〃
〃 C. ten Cate	〃	1.50	〃
Mej. W. Reitsma	〃	1.50	〃
Heer Jhr. K. W. Feith (Beekbergen)		1.50	〃
〃 H. J. Verveen Apeldoorn		1.50	〃
Mev. de Wed. J. van Thienen geb. van der Jagt	Delft	1.50	〃
Heer H. G. Havik	〃	1.50	〃
〃 W. van Thienen	〃	1.50	〃
〃 F. W. M. Raben	's Gravenhage	2.50	〃
Mevr. H. Blok, geb. Woesthoff	〃	1.50	〃
Heer D. R. J. Baron van Lynden	〃	1.50	〃
〃 G. G. P. Heyting	〃	1.50	〃
〃 E. D. E. van den Bossche	〃	1.50	〃
Mevr. J. G. Grutterink	〃	1.50	〃
Den Heer A. Scheuer	〃	2.50	〃
Mevr. H. Termytelen	〃	2.50	〃
〃 Canter Visscher	〃	1.50	〃
De Heeren W. P. van Stockum en zoon	〃	1.50	〃
Mej. C. J. Schnetz	〃	1.50	〃
Heer A. P. H. Hotz	〃	5.—	don.
Mevr. de Wed. E. K. J. Verkouteren, geb. Titsingh	〃	1.50	lid.
Heer E. van Assen	〃	1.50	〃
〃 P. van Es	〃	2 50	〃
Jkvr. A. von Schmidt auf Altenstadt	Haarlem	1 50	〃
Heer H. J. Lach de Beer	〃	1.50	〃
De Heeren G. J. van Heek en Zonen	Enschedé	5.—	〃
Heer G. Jannink	〃	1.50	〃
〃 P. W. Jonquiére	Nijmegen	2.50	〃
〃 Raden Adjeng Roekmini	Ngawi (Java)	2.50	〃
Mevr. de Wed. J. van Boekhoven, Leydenroth	Utrecht	1.50	〃
Heer A. W. Cramer	Wageningen	3.—	〃

Aan Donateurs, Leden en Abonn., *die verhuizen* of het *weekblad niet geregeld mochten ontvangen*, wordt verzocht hiervan *kennis te geven aan den Administrateur, Riouwstraat* 112, *den Haag.*

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in Ned.-Indië. October/November 1905.

De toekomst van Sumatra, door Dr. Z. Kamerling. — De Padalarang—Krawang-lijn in haar laatste stadium van wording, door D. J. Stam — Japansche belangen in Korea. — De Kenajan-zaak. — Open brief aan den president der Djokjasche vereeniging van landhuurders. — De gestie der Djokjasche Landhuurders-vereeniging. — JogjascheLandbouw-aangelegenheden. — Klappercultuur. — Gutta-pertja-cultuur. — Over het dalen der suikerprijzen. — Suikercursus te Soerabaja. — Suikerverbruik en de Brusselsche Conventie. — Vulmassa's. — Groote landbouw-tentoonstelling. — Productenmarkt en wisselkoersen over September en October 1905. — Mededeelingen. — Brief van H. de Kempenaer over koffie-import in Oostenrijk.

De Indische Mercuur. 5 Dec. 190 . No. 49.

Nederlandsche afdeeling van de Ned.-Indische Mij. van Nijverheid en Landbouw. — Openbare Vergadering van 20 November 1905. Voordracht door den heer Martijn, onderwerp: Indische sprokkelingen. — Is de gambircultuur op Java mogelijk of niet? door Van Gorkom. — De schadelijkheid van Boorzuur en Borax als bederfwerende middelen in voedings- en genotmiddelen, door P. v. d. W. — De Staats-exploitatie in de houtvesterijen op Java, door A. H. Berkhout. — Arbeidstoestanden op de Philippijnen, door V. S. Clark (vervolg). — De landbouw van Curaçao en zijne toekomst (vervolg en slot). — *Feuilleton*: Persoonlijke waarnemingen op Cuba.

De Indische Gids. December 1905.

Artikel 6 van het Indische Aanbestedingsreglement, door M. C. Boon. — Zout als middel van belasting, door J. E. de Meijier. — Het Panama-kanaal. — Vroegere Indische numismatiek, door S. Kalff (slot). — *Varia:* Conduite-staten van ambtenaren en officieren. — Verklaringen van en contracten met eenige Inlandsche vorsten. — *Maandelijksche Revue van Brochures*, enz., door J. E. de Meyier. — *Koloniale Litteratuur.* — *Wetenschap en Industrie.* — *Maandelijksche Bibliographie voor Oost- en West-Indië*, door W. C. Muller.

Tijdschrift van het Kon. Nederl. Aardr. Genootschap. 1905.

Verslag van de Tapanahoni-expeditie (Suriname), door A. Franssen Herderschee (met kaarten en platen). — E. Reclus in het kader der geografen van zijnen tijd (1830—1905). door prof. Dr. C. M. Kan. — Dr. J. L. C. Schroeder van der Kolk en zijne werkzaamheid, door Dr. J. Lorié. — De stand van het wetenschappelijk onderzoek in Suriname, door C. H. de Goeje (met kaart). — Systematisch register op het Tijdschr. van het Kon. Ned. Aardr. Gen. (Jaarg. 1876 tot en met 1904), samengesteld door W. C. Muller, door Redactie. Litteratuur overzicht Oost-Indische Archipel en Ned. West-Indie.

ADVERTENTIEN.

P. ABRAHAMSON,
HOFJUWELIER.
Spuistraat 56. Telef. 40. Veenestraat 27. Telef. 2515. Prinsestraat 34. Telef. 2823.

Juweelier, Gouden- en Zilverwerken en Horloges.
Specialiteit in Tafel- en Dessertzilver.
Atelier voor Diamantzetten en Reparatiën aan alle voorwerpen.
Inkoop tot den hoogsten prijs.

PORTRETTEN
in olieverf en pastel naar het leven en van overledenen naar photographie, door
Mej. Clasina Neuman,
Verl. Suezkade 136. - Den Haag.
Kinderen behoeven niet stil te zitten.

ASSORTIMENT KISTEN.

H. SIEBOLTS
Schenkweg 90. — 's-Gravenhage.
DECORATEUR — BEHANGER.
MAGAZIJN van TAPIJTEN, ZEILEN, GORDIJNEN, ENZ.
BEDDENFABRIEK.
VERHUIZINGEN in eigen Tapissières onder garantie door geheel EUROPA.

Dans-Instituut
W. M. WEIJNE,
Secretaris van den Nederl. Dansonderwijzersbond,
Kon. Emmakade 73-74, Den Haag.
Prospectus wordt gaarne toegezonden.

FRANSCHE VRUCHTEN
BORSTPLAAT-CHOCOLAAD
GERRETSEN,
Confiseur — Cuisinier.
Noordeinde 91. Telefoon 3185.
Fournisseur de la Cour.

AARDAPPELENHANDEL
W. v. d. LANS, Frederikstraat N°. 50.
Levert uitsluitend
1ste Kwaliteit Aardappelen.
Bestellingen franco thuis bezorgd.

TE KOOP:
Zoolang de voorraad strekt eenige
ZILVEREN HORLOGES voor f 4.50
met garantie. Extra aanbieding.
M. C. A. BUIJS, Horloger, Witte de Witstraat 140.

C. BULTÉ,
CUISINIER.
UITZENDING van DINERS
van af 80 cents.
OBRECHTSTRAAT 265.

J. VAN VOLLENHOVEN,
POELIER,
Vlamingstraat 9, 's-Gravenhage.
Telephoon Interc. No. 2504.
Leverancier van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Speciale Inrichting tot het leveren van Wild en Gevogelte voor Hôtels en Restaurants.

ZUID-HOLLANDSCHE BIERBROUWERIJ
DEN HAAG,
levert op fust en flesschen
Pilsener, Munchener, Lager en Gerste Bieren.
TEL.INT. 2572. — VRAAGT PRIJSCOURANT.

Magazijn van Mechanische Optische en Technische
Speelgoederen.
UITGEBREIDE SORTEERING.
Korte Poten 5, nabij het Plein. M. HAZEBROEK-TEUNISSEN.

Het beste adres voor geheele
MEUBILEERING
op *Abonnement* bij gemakkelijke Conditiën, is
DE BAZAR Amst. Veerkade 41-43.
Uitsluitend NIEUWE meubelen.

EVERS Brandstoffenhandel
KANONSTRAAT 18 en 18a, is Telefonisch aangesloten met o. 585.
Levert uitsluitend prima qualiteit **Anthracietkolen, Geklopte steenvrije Gas-cokes** en alle in den handel zijnde Brandstoffen.
Billijkste prijsnoteering volgens Prijscourant. GAS-COKES geregeld Fabrieksprijs.

Het Magazijn van Behangselpapieren is
De Onderneming
VEENKADE 3b. Den Haag.
Ruime keuze in Behangselpapieren in alle genres.
Beleefd aanbevelend, B. ZONDERVAN & ZOON.

SPEKSLAGERIJ
van **A. J. STOKMAN**
Papestraat 1^a.
Tel: 2180.
Spec: in fijn bewerkte Leverworst.

SIGAREN-MAGAZIJN van
J. H VAN VELZEN, Weimarstraat 44.
Export voor Indië blikverpakking.
Bijzonder aanbevolen 't Javaantje 3 ct., La Delicia 4 ct., Grand Royal 5 ct., El Imperial 6 ct., Simpatia 7 ct., Roosevelt 15 ct.

N. LUCAS,
BLOEMEN-MAGAZIJN
Stationsweg 73,
DEN HAAG.
Levering van alle voorkomende Bloemwerken.

Export. *Import.*
G. C. VAN ZAALEN.
Aardappelhandel,
Zuid Oost Binnensingel 53-55, 's-Gravenhage.
Telegr.adres Zaalen Haag. Telef. Interc. 114.

SPIEGEL EN LIJSTENFABRIEK
van **J. ARENS.**
28A ZOUTMANSTRAAT 28A.
Speciale inrichting voor
OVERVERGULDEN.

J. VAN BOMMEL,
Magazijn in Kantoor- en Schrijfbehoeften
Jap. Wandversieringen
PORTRETLIJSTEN in alle maten en LUXE ARTIKELEN.
60 PRINSESTRAAT, hoek Juffr. Idastraat en 1ste OBRECHTSTRAAT 59.

„A la Belle Canne".
M. A. LABOYRIE,
Fournisseur de S. M. la Reine,
GROENMARKT 24, LA HAYE.
Téléphone 2505.
Maison de premier ordre pour Ombrelles, Parapluis, Cannes.
Recouvrages. Réparations.

Wasch-, Glans- en Strijkinrichting „FORTUNA",
Hoefkade bij de Jan Blankenstraat, den Haag.
Ondergeteekende beveelt zich beleefd aan voor het Wasschen en Strijken van alle soorten fijne Goederen, Gordijnen, Blouses enz. — Wasschen worden tegen billijke prijzen droog en opgemaakt afgeleverd. — Prijscourant op aanvraag. Aanbevelend, **Mej. v. d. NEUT.**

GERRIT LETTE,
BANKETBAKKERIJ
Sumatrastraat 117.
SPECIALITEIT IN
ECHTE INDISCHE SPEKKOEK.

C. E. VAN DRECHT, Chasséstraat 12.
Dames- en Heeren-Modeartikelen.
— DAMES HANDWERKEN. —
Costumes - Peignoirs - Blouses.
DAMES- EN KINDERHOEDEN.

Magazijn van Lakens en Stoffen.
Joz. J. Dietz,
Md. Tailleur, Korte Houtstraat 7, DEN HAAG.
Speciale Inrichting voor Ambtsgewaden.

J. H. K. MEIJER,
IMPORTEUR VAN
Havana-Sigaren, Sigaretten, Tabak enz.
Passage 9, Bezuidenhout 132, DEN HAAG.
Export naar Oost en West.

J. VAN DE GRIEND
Zwarteweg 61-62. DEN HAAG.
Telefoon No. 125
Expediteur voor Verhuizingen binnen en buiten de stad en vervoer van alle goederen.

Maison Nederland.
La Haye, ***10 Heerengracht,*** ***La Haye.***
Grande Mise en Vente,
Réduction Importante sur toutes les Confections.
Manteaux-Complets.

NOORDEINDE 45.
Albert Ashoff
Chemisier.
Specialiteit Overhemden naar maat.

E. P. MEIJER,
Koningsplein 6. 's-Gravenhage.
Publiek Telefoonstation No. 2552.
Drogerijen. Specerijen Toilet-Artikelen
VERBANDSTOFFEN.
Zieken en Kinder-Verplegings-Artikelen.
Specialiteits Geneesmiddelen.

Specialiteit in Melk en Melkproducten
Tous nos Articles sont d'une qualité supérieure.
EN GROS.
D. OUDSHOORN,
9, Lange Poten 9,
'S-GRAVENHAGE (Holland).
EN DÉTAIL.
Export over The Whole World.
Grössere Abnahme bedeutenderes Rabat.

Nieuw merk
„Solo" Thee
Geurig en waterhoudend
à f 1.00 en f 1.25.
Firma A. W. PEUCHEN,
v. Speijkstraat 112.

Firma TENZER,
Oude Molstraat 15—15a. Den Haag.
Generaal-Vertegenwoordiging voor Nederland en Indië van verschillende eerste fabrieken in Brandapparaten, fijne Houtwaren voor Branden, Snijden, enz.
Engrosmagazijn en Etalage:
Oude Molstraat No. 2, bij het Stadhuis.

Restaurant
Knappstein,
Vlamingstraat 15—17 Den Haag.
Plats du Jour à 50 Cts.
van $11\frac{1}{2}$—2 uur.
Diner van af 80 Cts.
van $4\frac{1}{2}$—7 uur.

J. F. HANSEN, Mr Smid.
Magazijn van
Baden, Geysers, Haarden, Kachels en Fornuizen.
GASORNAMENTEN.
Huishoud. Artikelen.
KEPPLERSTRAAT hoek REGENTESSELAAN, 'S-GRAVENHAGE

THE LONDON COMPANY.
36, Noord-Einde 36. Telefoon. no. 3497.
BETROUWBARE KLEERMAKERIJ.
Elegante Coupe. — Solide bewerking. — Hoogst billijke prijzen.
Indische Uitrustingen naar de laatst uitgekomen modellen.

A. N. DE LINT, Delft.
EXPORT.
Prima PORTLAND-CEMENT,
VUURSTEEN in alle vormen.
Vloer- en Wandtegels.

Melk- en Boterinrichting
„WILHELMINA",
Nieuwe Havenstraat 56,
Tel. 240.
Melk, Boter, Room.

's-Gravenhaagsche Beelden- en Vazenfabriek
Maison de Vente et Grand Atelier de Moulange.
H. F. ANTHEUNIS-DIERCK,
Eenig Depot Stille Veerkade 23.
Fabriek: v. d. NEERSTRAAT 12a.
LA HAYE (Hollande).

G. ELSHOVE,
Loosd. Kade 11, 's-Gravenhage.
Goedkoopst en meest vertrouwbaar adres voor
ORGELS en PIANO'S.

SPECIALITEIT in
Lekkerlekker en Boterkoeken.
J. van der WOLF,
voorheen ROMBOUTS,
CONFISEUR, PATISSIER,
PRINSENSTRAAT 122, 'SGRAVENHAGE.

Fabriek en Magazijn in Grafdoozen.
Kunstbloemen, Graf-, Tooneel- en Bruidskransen,
SIERPLANTEN, CORVEN EN BOUQUETTEN,
en alle Benoodigdheden tot het vervaardigen van Bloemen.
14, Groote Markt 14.

A. WIJNMAN
LA HAYE, 7 NOORDEINDE 7.
CHOCOLAT et DESSERT.
Demandez
CHOCOLAT au LAIT.

F. v. Dun & Th. Kneifer,
BLOEMISTEN.
ZOUTMANSTRAAT 67
bij de Laan v. Meerdervoort.
Den Haag.

Telephoon 1788.
Comestibles en Koloniale waren.
E. M. HEBRANS
No. 71, ZOUTMANSTRAAT,
(bij de Laan van Meerdervoort.)
— ***Vraagt Fabers Koek.*** —

F. MOULIJN Firma W. Moulijn
SCHOOLSTRAAT 29.
Anno 1844.
Banketbakkerij. Telephoon No. 3419.
SPECIALITEIT IN:
Zoute Stengels, Haagsche Puntkoek, Galette Suisse.
Verzending naar Oost- en West-Indiën.

W. A. H. MEERSHOEK
IN
Groenten, Aardappelen, Fruit en Comestibles.
Frederikstraat 36. Den Haag.
Telephoon No. 1361.

Maison H. VAN AKEN & ZOON, E. Fonvielle Succ^r.,
Fournisseur de la Cour,
HOOGE NIEUWSTRAAT 40, bij het Lange Voorhout.
Volaille, Gibier, Foies Gras et Truffes.
LA HAYE. Téléphone 1617.

Zwitsersche Wasch-, Electrische Bleek- en Strijkinrichting
te **RIJSWIJK.**
Wit- Bont- Wol- Gordijnen-Wasscherij.
Tapijtreiniging. - Uitstoomerij. - Chemische Wasscherij. - Motzuivering.
GEEN CHLOORKALK. — EIGEN WATERTOREN.

J. A. M. Zeij
Tailleur, Heerenstraat 13a.
voorheen Chef-Coupeur te Soerabaia.
Uitrustingen volgens de in Indië gedragen Modellen, voor Officieren, Ambtenaren en Particulieren.

KLEINGELD & ZOON
TAILLEURS.
Parkstraat 39. Den Haag.

H. C. A. TROUWBORST,
Molenstraat 46. Den Haag.
Diverse houten Huishoudelijke Artikelen.
Alle soorten Borstelwerk.
IJzeren Aschbakken, Sponsen en Zeemleder.
Diverse soorten Poetspomades en Schoensmeren, Potlood enz.

AGUILAR'S
Port-, Sherry- en Madeirawijnen
zijn alom bekend.
Vraagt Prijscourant.
Hoofdkantoor Heerengracht 3, DEN HAAG.
Telephoon Interc. 264.
Bijkantoor: Batavia
B. DE RAS & Co.
Filialen: UTRECHT—LEIDEN.

Brandstoffenhandel
C. C. LENS.
Z. O. Binnensingel 97, b/d Zwarteweg, Den Haag.
Interc. Telephoonnummer 120.
Jaar van Oprichting 1843.

P. M. Tamson,
Nieuwstraat 7, Telefoon 2533.
PASSERDOOZEN.

E. J. KOPPEN.
Confiseur Patissier
LANGE POTEN 25.
Salon de
Rafraichissements.

VAN GOCH & Co.
in Effecten,
Toussaintkade 8e.

Hôtel-Restaurant VAN DER BURG, Wagenstraat 23, den Haag.
Billijke conditiën voor langdurig verblijf voor Indische Familiën en Pension.
DINERS VAN AF 80 CENTS.
PLATS DU JOUR in keuze met SOEP 50 Cents.

HAARKLEURKAM.
Patent van Hoofdapotheker HOFFERS voor Dames en Heeren. Grijs of rood Haar in vijf minuten *blond, bruin* of *zwart* kleuren. Gegarandeerd onschadelijk en vrij van alle vergif, onder verantwoording van Mr. Dr. HEUFFEL, Arts. Opgangmakende nieuwe vinding en is de eenige Kam voor het geheele leven te gebruiken. Vele duizenden in gebruik. Gebruiksaanwijzing er bij. Prijs *f* **2.60** franco. Rembours 15 ct. meer. Alleenverkoop. Geen filiaal. Geheim verpakt zonder kenmerk.— Firma K.W. KLAVERKAMP, *BLEIJENBURG* 58, Den Haag.

Pierre Caron Fils.
Kleedermaker.
Plaats 25.
Specialiteit in Automobiel-Kleeding.

G. BULTÉ.
Sedert 1893 gevestigd
16 Witte de Withstraat 16.
Manufacturen, gemaakte en gebreide goederen, zeil, dekens, enz. enz.
Groote sortering, goedkoopste prijzen, stalen op aanvrage p. o.

SIGARENHANDEL.
H. L. VAN RIJSWIJK,
Passage 40, — Rotonde,
DEN HAAG.
Speciale blikken verpakking voor OOST- en WEST-INDIEN.

American Lunch-Room.
Café-Restaurant Bodega
Spijskaart met groote verscheidenheid.
Spuistraat 12. Den Haag.
L. H. A. STEVENS.

MAURITS UT & Co.
TAILLEURS.
Solied adres voor Heerenkleeding naar Maat.
Fransche en Engelsche Stoffen.
ELEGANTE COUPE.
Reparatiën spoedig, net en billijk.
Van nu af aan eenig adres Houtmarkt 17, Den Haag.
N.B Ook per briefkaart te ontbieden.

Wild en Gevogelte.
Frits v. d. Koelen
OUDE MOLSTRAAT 2B. bij het Stadhuis.
Den Haag.

J. B. Benner,
HOFLEVERANCIER.
79 NOORDEINDE 79.
Piano's en Orgels.

Gevestigd sedert 1880. — BEKROOND 1886.
KOFFERFABRIEK
F. K. N. BORN.
Fabriek en magazijn van Koffers, tasschen en lederwaren.
Fabriek WESTERBAANSTRAAT 1E.
Magazijn VEENKADE 44a, hoek Westerbaanstraat.

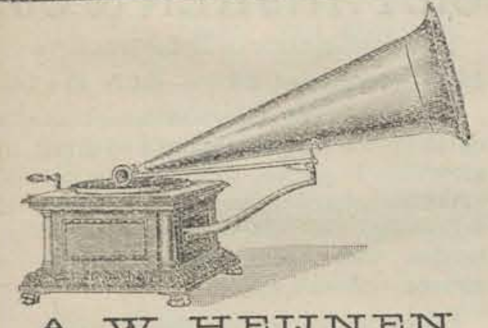
Parfumeriën
Toilet-artikelen enz.,
E. Letitre,
Passage 13.

Atelier voor Reparatiën.
Goud, Zilver, Diamant en Horloges,
J. L. BERNHARDI Jr.
Vlamingstraat 11. Den Haag,
tegenover de Fransche Bazar.

Firma D. SCHERRENBERG,
NIEUWE MOLSTRAAT 27.
Papierhandel, Stoom Papieren zakkenfabriek en Drukkerij.
Afdeeling inkoop van oud papier enz.
NIEUWE MOLSTRAAT 44.
TELEFOON 928.

VAN VEEN'S
THEE
'S-GRAVENHAGE. — PLAATS 33,
Telephoon 2375.

J. DRIESSEN.
Poelier.
PARKSTRAAT 19. DEN HAAG.
Telefoon 3102.

A. W. HEIJNEN
Noordeinde 48, Den Haag.
Hoofdagentschap voor Den Haag en Omstreken van de
ODEON SPREEK-ZING-MACHINE.
Odéon-records zijn aan beide zijden bespeelbaar.

's-Gravenhaagsche Kofferfabriek
TASMANSTRAAT 72.
BESTE en GOEDKOOPSTE adres voor alle soorten Hand-, Reis-, Hut-, Mail- en Dienstbodenkoffers.
Alle reparatiën worden spoedig en net afgeleverd.
Aanbevelend **F. W. P. D. TOONEN**

Brückel Mutzenbach
Veenestraat 22, hoek Kettingstraat,
's GRAVENHAGE.
Toiletartikelen, Kramerijen, enz.

VLEESCHHOUWERIJ van
Gebrs. de Zwaan,
HOFLEVERANCIERS.
WAGENSTRAAT 37. Teleph 349. 's-GRAVENHAGE.
Bevelen zich beleefdelijk aan voor de levering van geheel kwaliteit **Rund-, Kalfs- en Lamsvleesch.**

C. DONKER,
Telefoon 55. HOFSTRAAT 5 's Gravenhage
Hoofd-Agent voor Nederland van de
WAFFENRAD RIJWIELEN,
uit de beroemde gewerenfabriek te Steyr, Oostenrijk
PROPATRIA RIJWIELEN.

S. NETTO,
Firma H. P. v. d. BURGH & Zn.,
WITTE DE WITHSTRAAT **36,**
DEN HAAG.
Hoeden, Petten en Heeren Mode-Magazijn
Overhemden op maat, Fantasie Vesten.

F. HINTZE, Spuistraat 60.
Kunst- en ivoordraaier.
Specialiteit in tabaks-, sigaren- en sigarettenpijpen. Wandelstokken.
Atelier voor reparatie van waaiers, ivoor, parelmoer en schildpad.
— — — Opmaken van horens. — — —

Stoffeerderij, Bedden- en Meubelmakerij
Opgericht 1875.
M. C. Kreeft,
Wijd Achterom 113. Den Haag.
Werkplaatsen Hofspui 5B.
— — COMPLETE MEUBILEERING. — —

Firma P. J. KOK.
Dag. Groenmarkt 38
TELEPHOON 2508.
Spekslagerij en handel in uitsluitend 1ste kwaliteit fijne vleeschwaren.

Spuitwater en Limonade
op **Kogelflesschen** bij abonnement.
Stoomfabriek van koolzuurhoudende dranken.
Laan 26a, 28 & 28a
bij de GROOTE MARKT.

SIGARENFABRIKANT.
UITSLUITEND HANDWERK.
E. J. G. OSKAM,
Importeur van Havana-Sigaren.
Den Haag. Hoogstraat 27. Telefoon 2403.
Speciale verpakking voor Indiën.

Heeren hoedenmagazijn
Jean Meyer.
Passage 49--51--52.

Koninklijke Brood- en Beschuitfabriek, LENSVELT NICOLA,
DEN HAAG. TELEFOON No. 2531. VEENESTRAAT 23.
Luncheon room.
KOFFIE. — THEE. — CHOCOLADE.

„A la Parisienne."
J. KROGER. SPUISTRAAT 32. DEN HAAG.
3de huis van af de Passage.
Dames en Kinderkleeding.
SPECIALITEIT REFORMKLEEDING.
CHIQUE COUPE. ACCURATE BEWERKING.

KLEEDERMAKERIJ
VAN
P. F. J. VAN ZUIJLEN,
PIET-HEINSTRAAT 55.
Soliede stoffen goedpassende Coupe.
Billijke prijzen.

A. A. BOLT,
Confiseur, Patissier. ***HOFLEVERANCIER.***
BANKASTRAAT 4f, 4c, 4d, 4e.
Echte Indische Spekkoek.
Ook verkrijgbaar in „BOEATAN," Plaats 9.

Sigaren en Sigaretten
Magazijn „WILHELMINA",
Gedempte Burgwal 39,
Den Haag.
☞ Monsters worden gratis en franco op aanvrage toegezonden.

DE KINDERWINKEL.
Specialiteit in Kinderhoeden, Mantels, Jurken enz. enz.
Levering van complete Luiermanden.
J. T. H. VRIES. Schoolstraat 32.
Gevestigd sedert 1876.

COMPAGNIE BORDELAISE
Lange Poten 23.
Pilsener Urquel.
Wijnen en Gedistilleerd.

J. M. RIEL,
Hemsterhuisstraat 72.
Drogerijen, Specerijen, Chemicaliën, Verfwaren, Lakken en Vernissen.
SPONZEN en ZEEMEN.

J. C. FERON,
MAGAZIJN VAN MEUBELEN EN SPIEGELS.
Behangerij en Stoffeerderij.
VEENKADE 6. — DEN HAAG.

F. HAPPEL, Drogist
Iste Wagenstraat 63. DEN HAAG.
Drogerijen, Chemicaliën, Binnen- en Buitenlandsche Geneesmiddelen, Zeepen, Eau de Cologne enz.
Specialiteit: Happel's beroemd eksteroogen- en huideelt-tinctuur f 0.40 per flacon franco p. p. na ontvangst van postwissel ad f 0.50.

Wijnhandel.
J. R. SNOECK HENKEMANS,
Firma VOSS & Co.,
's GRAVENHAGE. — — — LAAN 10.
Telephoon 1973.
Vraagt de prijscourant.

J. H. F. LEMPERS,
SPUISTRAAT 68, 's-GRAVENHAGE.
Grootste sortering in
Chineesch, Japansch, Porcelein en Delftsch Aardewerk en Luxe-Artikelen.

Confiserie, Chocolaterie PASSAGE 30 ☞
Groote sorteering TABLETTEN van de eerste binnen- en buitenlandsche huizen.
Karstel's Florabonbons, Rumboonen, Moccaboonen enz.
Prima Cacaopoeders van Van Houten, Karstel, Suchard enz.

J. KNEGTEL
IN
Gedistilleerd, Wijnen en Likeuren
Bierbottelarij.
SPECIALITEIT IN COGNAC.
Bankastraat 91. Den Haag.

MAGAZIJN van
RIJWIELEN, ONDERDEELEN, en Sportartikelen.
1e Klas Reparatie-Inrichting.
Aanbevelend,
JOSEPH VAN BOMMEL,
Agent der GLOBE RIJWIELEN,
Dennenweg 17a, Den Haag, (hoek Spekstraat).

Coiffeur. **Maison Elsevier.** Parfumeur.
29, BUITENHOF
(vis à vis de la vieille prison)
LA HAYE. Téléphone No. 3386.
Salon de Coiffure de Premier Ordre.
Procédé Antiseptique.
Parfumerie et Brosserie Française et Anglaise.
Grand choix d'éponges.

Vins de Bourgogne
Lupé Chôlet
Cave chez: Mr. P. J. Schretlen
export. négt en vins.
Korte Houtstraat 33, Telef. 223.

De Goedkoope Winkel van
H. DE LA COURT,
Hemsterhuisstraat 283.
in Drogerijen, Chemicaliën en Wasartikelen.

BROOD-, BESCHUIT EN KOEKBAKKERIJ
Witte de Withstr. 18 's-Gravenhage.
Dagelijks versche ZOUTE BOLLEN, KRAKELINGEN en ZOUTESTENGELS.
Wed. W. Bakker-Maas, v.h. J. J. Bakker
Hofleverancier.

A. G. AUDIER.
Sigarenhandel.
PRINSESTRAAT 134,
Hoek NOORDWAL.

Fr. POSTMA
TASMANSTRAAT 164.
PIANO- en ORGELMAGAZIJN.
Solied adres voor stemmen.
Speciale inrichting voor reparatie.
VERHUREN en INRUILEN.

Reiskoffers. MANDEN- EN STOELENFABRIEK Stoelenmatten.
van **N. GERRITSMA,**
VAN DIEMENSTRAAT 82,
is het voordeeligst Adres voor Duinoord en omstreken. Reparatiën spoedig, net en billijk.

L. van Gasteren, Westeinde 351.
Prachtige verb. Singer hoogarmmachine van f 47,50 nu contant f 25.
Gebruikte van af f 6.
Reparatiën spoedig en billijk.
Alle Onderdeelen verkrijgbaar tegen geringen prijs.

J. C. VAN LEEUWEN.
Tabak, Sigaren en Sigaretten Magazijn.
Nieuw Duinoord
Valeriusstraat 88

Handel in Koloniale Waren en Comestibles.
Indische Ingrediënten.
Speciaal adres voor diverse soorten
prima Java Theeën.
DANCKERTSSTRAAT 43, bij de Groot Hertoginnelaan.
TELEPHOON 3361. PUBLIEK STATION.

G. J. R. VAN DER GAAG & Zn.
Drogerijen. — Chemicaliën.
Pharmaceutische Specialités.
BAD-, TOILET-, WERKSPONSEN.
Eau de Cologne.
27 GROENMARKT. Telephoon 2512.

Gebr. van de Water
104 Witte de Withstr.
HANDEL IN
Roomboter, Kaas, Eieren en Fijne Vleeschwaren.
Franco aan huis bezorgen.

Dick's
DAMPPROOF BOOT & SHOES
Are Superior to all others.
Spuistraat 4. } den Haag.
Piet Heinstraat 20 } Telef 3332.

M. J. Meijsen,
Confiseur, Patissier, Glacier, Cuisinier.
PIET HEINSTRAAT No. 110.
— — — *Telephoon 1744.* — — —
Levering van koude en warme Schotels.
Dejeuners. — Diners. — Soupers.

Kon. Nederl. Mandenfabriek
FERD. VAN VLIET.
Noordeinde 158.
Interc. Telefoon **3160.**
— **REPARATIE-INRICHTING.** —

Firma A. L. J. & W. DE HAAS,
Vleeschhouwers. — Hofleveranciers.
35 Wagenstraat.
Hoogste onderscheiding Prix d'Excellence Zilveren Medaille v/h. Gem. Bestuur van den Haag.

G. M. WATERREUS.
Piet Heinstraat 133.
BESTE en GOEDKOOPSTE adres voor Indische Ingrediënten, Speciaal voor de
RIJSTTAFEL.
Vraagt Prijscourant. Telefoon 1736.

JOHAN DELBOY.
Coiffeur. Bankastraat 6.
Salons voor Dames en Heeren.
Magazijn van Parfumeriën enz.
Merang des Indes, 50 Cts. per flesch.

H. ISERIEF & Zonen.
Plein hoek Korte Poten 1--3.
Lingeriën. — Corsets.
Uitzetten. — Luiermanden.

Broodfabriek „DE ZEEUW", JACOB CATSSTRAAT 182 – 210.
***Specialiteit in* BRUINBROOD,**
Systeem Dr. ALLINSON.
TELEFOON 1046. **B. HUS.**
N.B. In December wordt aan de verbruikers **15 procent** uitbetaald.

J. A. VAN DE LAAK.
71 Wagenstraat 71,
Den Haag.
Uitgebreid Magazijn van alle soorten Borstelwaren, Galanteriën en Kinderspeelgoed.

P. H. SAP,
Assistent-Apotheker en Gediplomeerd Drogist.
TROMPSTRAAT 218, — Den Haag.
HANDEL IN
Medicinale en Toilet ZEEPEN,
Medicinale en Minerale WATEREN.
EAU DE COLOGNE.

PIANO- & ORGELMAGAZIJN
D. SENTEUR
Hofstraat 3 'S-GRAVENHAGE
VERKOOPEN, VERHUREN,
STEMMEN EN REPAREEREN.

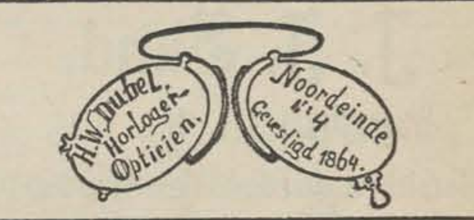
Jac. v. d. HAAGEN
Nieuwstraat 10a, den Haag.
Gazelle Rijwielen en Onderdeelen
Fabriceert RIJWIELEN volgens alle MODELLEN en maten. Fittings naar verkiezing.
☞ BONDS-Rijwiel en Motorhersteller.

N. A. de Bénis
Coiffeur Posticheur.
Theresiastraat 80, hoek Marlastraat
DEN HAAG.

J. J. REESER
Piet Heinstraat 116
Elandstraat 85 en 86.
Serre-Ameublementen.

G. J. HEEMSKERK,
Obrechtstraat 198, *hoek Reinkenstraat.*
KOLONIALE WAREN, COMESTIBLES.
Chocolade-Suikerwerken.
SAMBALLANS EN DIVERSEN.
Thuére en Papandajanthee.

De Hollandsche Nijverheid,
-. Lange Poten 20, Den Haag. .-.
Speciaal Magazijn van
Eigengemaakte Dames- en Kinderondergoederen.
Soliedste afwerking. — Billijkste prijzen.

Fabriek van Kantoorboeken
H. J. van Bukel,
NIEUWE MOLSTRAAT 50
Alle soorten van Bindwerk, Etui- en Cartonnagewerk. Opplakken en Vernissen van Landkaarten.
Nette afwerking. Billijke prijzen.

Wed. S. CALFF.
PASSAGE 41 ROTONDE DEN HAAG.
Soliedste adres van Dames-, Heeren- en Kinderschoeisel, Kousen en Heeren Sokken. Specialiteit in Militaire Handschoenen. Atelier voor reparatie en maatwerk.

PAUL C. KAISER,
— FABRIEK, ELANDSTRAAT 94. —
Prinsestraat 66,
Elandstraat 94a,
Weimarstraat 35,
Heerengracht 24,
Valeriusstraat hoek Dunklerstraat,
levert alle soorten brood van de beste hoedanigheid

A. B. Brons.
Behanger, Stoffeerder en Beddenmaker,
Fluweelen Burgwal 9, Den Haag.
Solide afwerking Billijke prijzen.

Wed. I. HOEK & Zonen
Visch-, Wild-, Fruit- en Comestibleshandel
2 Vos in Tuinstraat 2,
s'-Gravenhage.
Telef. Interc. 675. Verzending naar Oost- en West-Indië.

VOORSCHOTTEN
verkrijgbaar op langen en korteren termijn bij
BIGOT, BOOT & Cº.
In Assurantiën.
DENNENWEG 63 — INT. TEL. 1734
'S GRAVENHAGE.

T. H. v. WESSEL,
Sigaren Magazijn
DE INDISCHE WIJK
Bankastraat 20a, Den Haag.

Fabriek van Militaire en Civiele Equipementen.
Hofleveranciers van H. M. de Koningin.
PAPESTRAAT 21. — DEN HAAG.
Telephoon 2468.
W. VERVLOET & ZOON.

WERKTUIGKUNDIG
EN ELECTROTECHNISCH BUREAU.
Handel in OPEL-RIJWIELEN.
L. M. VAN TETTERODE & Co.
Tasmanstraat 104.
bij de Prins Hendrikstraat. — **DEN HAAG.**

Manufacturen en Dames Confectie.
Magazijn „Prins Maurits"
PIET HEINSTRAAT 113.
Specialiteit in WITTE GOEDEREN.
Telephoon 4063.

J. L. BEKKER.
Schoen- en Laarzenmagazijn.
Maat en Reparatie.
Bezuidenhout 106,
TELEFOONNUMMER 420.

RINCK,
Hofleverancier, Molenstraat 54.
Specialiteit in PORTEM., PORTEF., ETUIS, ALBUMS enz.
Billijke Prijzen.
Reparatiën enz. alles zeer solide.
Voor Indië expresse bewerking.

CENTRAAL-APOTHEEK
„De Archipel."
Javastraat 49. — Telefoon N°. 1352.
R. R. NAUTA, Apotheker.
Handel in:
Chemicaliën & Drogerijen, Verbandstoffen,
Minerale wateren en Zouten,
Homoeopatische Geneesmiddelen van
Dr. Willmar Schwabe in orig. verpakking.
Binnen- en Buitenlandsche Spécialité's
w. o. Quina Laroche per ½ fl. 1.—
„ „ „ 1/1 fl. 1.90
NB. De recepten worden tegen zeer billijken prijs gereed gemaakt. Indien gewenscht kunnen zij afgehaald worden, zonder verhooging van prijs.

J. J. Sand,
Wagenstraat 114, Den Haag.
Mozaïek en hardgebakken Vloertegels
voor
Kerken, Scholen, Kazernes, Stations, Villa's, Fabrieken, enz.
Verglaasde tegels voor Wandbekleeding.
Teekeningen en prijscourant fr. op aanvrage.

„PAX",
Zoutmanstraat 29, Den Haag.
Groote keuze: Tegels, Vonga's, Wandteksten op karton en glas, Photo's, chr. en fant.; nieuwste jongens en meisjes prachtbandjes, Prentb., ook chr.; inkten, lijm, schrijf-, school- en kantoorbehoeften.

MAISON DROUOT
Lange Houtstraat 7 en 2, DEN HAAG.
Telephoon 753.
GROOTSTE INRICHTING
tot complete Meubeleering, Behangerij, Stoffeerderij.
EIGEN MEUBELFABRIEK.
Antiquiteiten en Kunstvoorwerpen.

HET HUIS VOOR FOURNITUREN.
PRINS HENDRIKSTRAAT,
hoek W.-Pyrmontkade. — HAAG.
Specialiteit in artikelen
ter garneering van
Damescostuums, Voerings, Handschoenen, enz.

KAISER-BRUNNEN
Tafelwater.
Amst. Veerkade 7a, Telefoon 984.

K. H, BRUGGEMANS,
v. Diemenstraat 61—63.
Handel in Spiegel- en Vensterglas.
Huisschilder en Glazenmaker.

Heerenartikelen.
Overhemden op maat.
Gebrs. VOGELS.
HOOGE NIEUWSTRAAT 36.
(Tournooiveld.)
Telephoon No. 746. DEN HAAG.

WASCH-
en **wringmachines** zijn **onmisbaar** in elke Huishouding.
Groote sorteering.
Landbouwkantoor M. J. SPRUYT,
Riviervischmarkt 9, DEN HAAG.

SOLIED en GOEDKOOP
BEDDENMAGAZIJN
van A. KRAAN
ZUIDWAL 42.
Telephoon 1998.

F. C. L. HASE,
Bontwerker.
OPGERICHT 1868.
Fabriek en Magazijn van Pelterijen.
Speciale Heerenhoedenmagazijn.
Lange Poten 17.

Witte Goederen.
Tricot Onder-
goederen,
SCHENK & Zn.,
Veenestraat 52, Den Haag.
Lingeries.
Bébé Artikelen.

P. C. MULLER, Witte de Withstraat 103,
DEN HAAG.
RIJWIELHANDEL.
Fabriek der NOVA-Rijwielen.
Agent der TEMPO- en BRUNO-Rijwielen.
1ste Klas Reparatie-Inrichting.
Emailleeren. Verhuren. Vernikkelen.

WISBRUN & LIFFMANN,
Den Haag, Veenestraat 35.
Zijden Stoffen, Garneerartikelen,
Kant, Kantstoffen,
Entre deux, Lint, Knoopen enz.
Beste en Goedkoopste Adres voor Naaisterfournituren.

Ned. Schoen-Industrie.
Westeinde 88. DEN HAAG. Weimarstraat 18.
Grootste en meest gesorteerde Schoenmagazijnen van den Haag en omstreken. Eenig adres waar aan particulieren voor grossiers prijzen wordt verkocht. Specialiteit in platvoetzoolen ook naar gipsvorm en volgens medisch voorschrift.

J. BRAND,
PAPESTRAAT 10.
Tailleur pour Hommes et Dames.
Prix très modérés.

Bloemenmagazijn
van Th. JANSEN,
Koningin Emmakade 89.
Telephoon n°. 2556.
Aanleg en onderhoud van Tuinen.

Firma Wed, C. P. MIJNLIEF,
Lange Beestenmarkt 65a.
Bekroond met Gouden en Verguld Zilveren Medaille te 's-Gravenhage 1898.
Mijnlief's Kinder- en Zoet Roggebrood
aanbevolen door H.H. doctoren.
OPGERICHT 1793.

KANTOOR DER
Begrafenis-Maatschappij
„SECURITAS".
Waldeck Pyrmontkade 54, Den Haag.
Directeur H. W. MUR.
Grafkransen, Monumenten enz.

Maatschappij „NUTRICIA"
ZOETERMEER,
Filiale Den Haag: Piet Heinstraat 102a.
Telephoon 1739.
Roomboter, Gehomogeneïseerde Melk en Room, Kindermelk systeem Prof. Backhaus.
Leveranciers Rotterdamsche Lloyd, Stoomvaart Mij Nederland, Etat Indépendant du Congo, enz

---

D. A. Borrebach.
Coiffeur.
TOILETARTIKELEN en SPONZEN.
HOFSPUI No. 73.

A. S. v. ECK.
KORTE POTEN 29. -- Telef. 318.
Reukelooze Gas- en Petroleumkachels en metalen Gasslangen
in groote sorteering.

Wat is Cera?
Het geheim van den meubelmaker. Het eenige product dat bewezen heeft geschikt te zijn voor het onderhoud van uwe meubelen.
Uitsluitend verkrijgbaar in flacons van 15 en 25 cent bij: **W. H. van IJsselstein** drogist **Spui 256** tegenover de Bierkade.

SERVICE ANTISEPTIQUE.
Voor een vlugge en nette bediening bezoeke men de **KAPSALON** van
Molenstraat 50. ***J. P. HUMEL,*** **'s-Gravenhage.**
Abonnement: 14 maal scheren f 1.—. 7 maal haarknippen f 1.—.
Specialiteit in **eau de cologne** 4711 en het **Indische merk H** en **S.**

PIANO'S Verhuren. Stemmen. Repareeren.
Van Bergen Henegouwen.
Anna Paulownastraat 19.

Piano's en Orgels,
D. A. RIPPEN.
Gediplom. stemmer „Toonkunst."
Groote Markt 26a.
Betrouwbaar en voordeelig adres ook voor stemmen en repareeren.

JAC. MOULIJN,
OPTICIEN. — INSTRUMENTMAKER,
2e WAGENSTRAAT 95.
TELEFOON No. **904.**
Billijk en **solied** adres voor alle artikelen voor
ZIEKENVERPLEGING,
Hospitaallinnen, IJszakken, Windkussens, Koortsthermometers, Inhalatie-Apparaten, Medicijnglaasjes, enz.
Brillen en Pince-Nez
volgens voorschrift van HH. Doctoren.
AANLEG en ONDERHOUD van **Electrische Schellen** en **Telefoonleidingen.**

NAAIMACHINENHANDEL
v/h. A. LEWENSTEIN
38 SPUISTRAAT 38.
Levert de **beste** machines **tegen de laagste prijzen.**
Alom bekroond met de HOOGSTE onderscheidingen.

J. F. J. BAKKER,
24 Raamstraat 24.
Handel in Koloniale waren & Comestibles
Telephoonnummer 880.
Vraag steeds:
Preanger, Java en Santos koffie.
Dagelijks versch gebrand.
Alsook de Congo Thee per ons 16—20 cts.

W. ROELOFSEN.
Columbusstraat 101.
Teleph. 2774.
Specialiteit in Indische Ingredienten.
Sambals in fleschjes en blikjes,
Palmin plantenboter, **Sportbeschuit** van de kolonie I. B. te Blaricum.

A. A. REGENSBURG
TANDARTS.
Laan van Meerdervoort 157, Den Haag.

S. SPIJER & Co.
Magazijnen in Goud, Zilver, Diamanten
26 Spuistraat 26 7 Schoolstraat 7
hoek Passage. over de Vischbanken.
'S-GRAVENHAGE.

Ch. W. GUY,
Prins Hendrikstr. 151 DEN HAAG.
Piano's, Orgels en Muziekinstrum.
Stemmen, Repareeren, Verhuren.

B. SCHOEMAKER,
TAILLEUR.
Specialiteit in Engelsche Stoffen.
Westeinde 16. — Den Haag.

SACHS & Co.
Den Haag. Rotterdam. Utrecht.
Specialiteit Hemden naar Maat.

R. BERKENBOSCH, firma H. Spaan
levert steeds prima kwaliteit
Melkbrood.
Korte Beestenmarkt 2. Teleph. 1970.
Reinkenstraat 45. Gedempte Burgwal 31
DEN HAAG.

P. J. CRAMWINCKEL en ZONEN,
Spiegel- en Lijstenfabrikanten.
KUNSTHANDEL.
NIEUWE HAVEN 360-362, Telefoon N° 112.
PIETHEINSTRAAT 36, Telefoon N°. 1906.

VERTIN & Co.,
Hooge Nieuwstr. 34 (bij 't Tournooiveld).
Effecten- en Administratiekantoor.
BUREAU DE CHANGE.
Abonnement voor het nazien van loten en aflosbare Effecten onder garantie, tegen eventueel renteverlies. Abonnementsvoorwaarden gratis verkrijgbaar.

Distilleerderij „DE POSTWAGEN",
Depot Kranestraat 80.
INMAAK-BRANDEWIJN,
per Liter ***f0.75*** en ***f0.80.***

W. PAULUSSEN
Drogist:
SPUI 156a
recht over de St. Jacobstraat
goedkoopste en solidste adres voor Gummi- en Verbandartikelen.

Mej. W. J. van WIJK
CUISINIÈRE
OBRECHTSTRAAT 57.
Uitzending van Diners.
Telephoon 2665.

H. VAN DE WATER Jzn.,
DEN HAAG.
FREDERIKSTRAAT 18,
KONINGSTRAAT 16.
Goedkoopste adressen voor beslist 1e kwaliteit
BOTER, KAAS, EIEREN en VLEESCHWAREN.

Allright Rijwielen.
„Centaur" „
„Trio" „
Motorrijwielen.
Automobielen.
Sportartikelen.
Ph. Krönig, Reinkenstraat.

Vitrauphanie of Glaspapier
voor horren, puiramen, enz.
H. J. T. MATVELD,
Wagenstraat 127,
eenig filiaal Zoutmanstraat 56.

M. van STEENBERGEN
Groothandel in Aardappelen.
Korte Groenewegje 122—125.
Teleph. Interc. 1989. Telegramadres Steenbergen Haag.
Levering bij minstens een ½ H.L.

POPPEN SANATORIUM.
Gekleede Fransche en **Duitsche Poppen** welke uit- en aangekleed kunnen worden, **ongekleede poppen** in elken prijs alsmede onbreekbaar, tevens **poppenkleeding.**
Grootste en Oudste Reparatie-Inrichting.
Th. A. KEET, Oude Molstraat 11, *Haag.*

L. A. GIRCOUR
Specialiteit in
Fransche Cognac en Wijn.
Handel in Gedistilleerd en Bieren.
Korte Hoogstraat 11.

„TRANSVALIA".
Prins-Hendrikstraat 74.
Dr. Jaegers zuiver wollen ondergoederen.
Dames-modeartikelen.
Geconfectionneerde ondergoederen.

Rijwielfabriek en Magazijn BOSCHHOEK.
Gevestigd sedert 1899.
François Valentijnstraat 177,
hoek Anna van Buerenstraat.
Reparatie-Inrichting voor alle bestaande merken van Rijwielen.
Agentuur van 1e Klas Engelsche en Duitsche Fabrieken.

P. F. A. SCHREINER
Behangerij. — Stoffeerderij.
Compleete Meubileering.
Bedden- en Meubel-Magazijnen.
Zoutmanstraat 18-20, DEN HAAG.
Telephoon 1864.

DIENSTBODENKANTOOR
„EURÉKA"
Tasmanstraat 65
DEN HAAG.

Blauwe Hondje.
Groote verscheidenheid in
BINNEN- en BUITENLANDSCHE
SPECIALITEITS-GENEESMIDDELEN.
Vlamingstraat 42. — Telef. 1955.

E. H. PROTZMANN.
'S-GRAVENHAGE. — INGENIEUR. — HEERENSTRAAT 8.
Telephoon 275.
Electrische installaties.
Electrische benoodigdheden.

MODES.
Mad^elle^ P. J. H. SPITS,
Hofspui 9A. Westeinde 187.
Dames- en Kinderhoeden-Magazijn.

Magazijn in Gas-Artikelen,
Wasch-Artikelen, Badtoestellen,
Sanitaire-Inrichtingen, enz. enz.
Lood- en Zinkwerken.
Aanleg van Electrisch Licht, Electrische Schellen en Huis-Telephoons.
J. VAN DER SPEK,
BALISTRAAT 4.
Telephoonnummer 1371.

BRANDSTOFFENHANDEL - C. AANDEWIEL
Hofleverancier van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Kantoor:
SUMATRASTRAAT 145,
Telephoon 1427,
's-Gravenhage.
Filiaal:
BADHUISSTRAAT 103,
Telephoon 2854,
Scheveningen.

H. HEIJNEN,
SPUI 109.
Prijs f 0.30.
KOH-I-NOOR
Gasgloeilichtkousjes zijn de **BESTE!**

Gebr. UITERWIJK.
Piet Heinstraat 99. — 's-Gravenhage.
Telephoon 3413.
Huishoudelijke Artikelen.
Haarden, Fornuizen,
Kinderwagens en Sportkarren
Smederijwerken, etc.

Firma Gebr. KALSE,
Vlamingstraat 41. Den Haag.
KANTOORBOEKHANDEL.
Specialiteit in Lederwaren.
KOFFERS. TASSCHEN.

FABRIEK
VAN
Gaskronen, Kandelabres, Appliques.
Kopergieterij. Koperdraaierij. W. J. Schuling. Koperslagerij. Koperdrijverij.
Paveljoensgracht N°. 29a.
FILIAAL: KORTE HOUTSTRAAT N°. 2.
BIJ HET PLEIN.

B. DERKSEN,
Brood- en Beschuitfabriek „de Oude Vette Hen".
Hofleverancier.
Telephoon 2480. Oude Molstraat 8.
DEN HAAG.
Gewoon en Luxebrood, Beschuit, Krentenbrood enz.

Begrafenis-Onderneming
van D. J. JOUVENAAR.
Hoofd-Kantoor: Veenkade 56.
Specialiteit in GRAFHEKKEN, ZERKEN en MONUMENTEN.

Croes & Co. — Spui 231.
Fabriek van Koper- & Blikwerken.
BLANK, GELAKT en VERNIKKELD.
Gegalvaniseerde artikelen voor
HOENDERPARKEN.
alles volgens opgaaf of teekening.
Magazijn van Huishoudelijke Artikelen.
BINNENKISTEN VOOR INDIËN.

VAN RIJSWIJK & ZOON
Hofleveranciers.
Veenkade, Kettingstraat n/d Passage
Bloemwerken van Kunst en Smaak.
AANLEG en
ONDERHOUD van TUINEN.
3340 Telefoon 2875.

HAUTE NOUVEAUTÉ
IN
ENGELSCHE STOFFEN.
C. A. JANSEN.
TAILLEUR.
WAGENSTRAAT 81. — DEN HAAG.

Wat onze klanten zeggen!
Zij, die eenmaal hun
Schoenwerk
gekocht hebben bij
„DE CONCURRENT"
45, VLAMINGSTRAAT 45,
KOMEN STEEDS WEDER.

De „Kaplaars"
Herderinnestraat 9,
den leden aanbevolen.

Filiaal van
G. C. SMEELE,
Stoomgrutterij en
Mosterdfabriek.
Vogelzaad en Voerartikelen.
Weimarstraat 54, Tel. 4556.

Ch. F. RIJKEN & Co.
Pianofabrikanten. — Hofleveranciers.
26 Nieuwstraat 26. — DEN HAAG.
Magazijnen van Amerikaansche, Duitsche en Fransche **Vleugels, Pianino's en Orgels,** in verschillende prijzen, stijlen en houtsoorten.
PIANINO's, speciaal voor het tropische klimaat vervaardigd, in verschillende prijzen voorhanden, welke met **certificat d'origine** en **garantie** verkocht worden.
Fabriek speciaal ingericht voor Reparatiën.
Ruime keuze van Huurinstrumenten.
Stemmen, Repareeren, erhuren.

Modes
C. SAAN, Zoutmanstraat 5.
MAGAZIJN van
gegarneerde Dames- en Kinderhoeden,
Voiles, Linten en Bloemen.

G. Raumann & Co.
Boekhorststraat 22, den Haag.
MAGAZIJN van
Galanteriën, Kramerijen, Speelgoederen,
SCHOOL- en SCHRIJFBEHOEFTEN
Staalwerken, Schoonmaak-Artikelen, enz. enz.
EN GROS. EN DETAIL.